

Knihovna PSÚ AV ČR

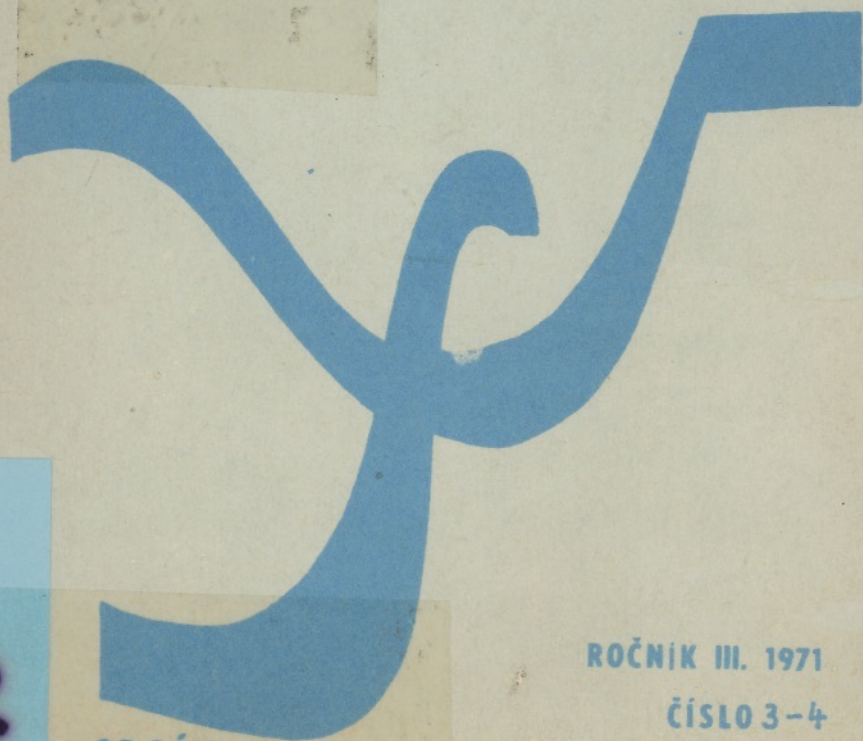

423750011012

AC 440

OLOG

V ČESKOSLOVENSKU

ROČNÍK III. 1971

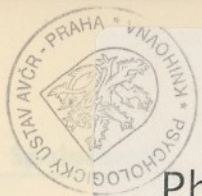
ČÍSLO 3-4

ORGÁN

ČESKÉ PSYCHOLOGICKÉ SPOLEČNOSTI

SLOVENSKEJ PSYCHOLOGICKEJ SPOLOČNOSTI

AC 440

pozůstalost

164/40

PhDr. Miluše Sedlákové

423750011012

O B S A H :

ZO ŽIVOTA SPOLOČNOSTÍ

Slovenskí psychológovia k 50. výročiu
založení KSC 3

PRÁCA PSYCHOLÓGA

K možnostiam mechanizácie a automatizácie
psychologického testového vyšetrenia 7

Koncepcie psychodiagnostiky z hľadiska potrieb
psychologickej praxe 24

Biologický príspevok k systematike psychických
stránok 40

Z NAŠICH PRACOVÍSK

Ako udržať odbornú úroveň práce v praxi 51

Pohľad do zablatenej praxe 54

Zhodnotenie, rozbor a výsledky práce psychologického
pracoviska DOPRASTAV n. p. od jeho založenia
/r. 1968-1970/ 56

ZO ZAHRANIČIA

Vedeckovýskumný inštitút komplexného sociálneho
výskumu v Leningrade 62

KONGRESY, SYMPÓZIÁ, SEMINÁRE

IV. Všeľvázový zjazd psychológov 66

Správa o uskutočnenej medzinárodnej vedeckej konferencii
na tému "Socializačné procesy u súčasnej európskej
mládeže" 72

Medzinárodná porada expertov UNESCO v Bratislave 75

Noví členovia Slovenskej psychologickej spoločnosti 81

SLOVENSKÍ PSYCHOLÓGOVIA K 50. VÝROČIU
ZALOŽENIA KSC

Slovenská psychologická spoločnosť sa zapojila do mohutného prúdu osláv 50. výročia založenia KSC zvolaním slávnostného zhromaždenia, ktoré sa konalo 20. mája 1971. Cieľom tohto podujatia - ako to zdôraznil vo svojom prívete dr. J. Daniel, predseda SPS - nebolo iba formálne si pripomenúť okrúhle výročie, ale v čase medzi ukončeným zjazdom KSS a nadchádzajúcim XIV. zjazdom KSC urobiť malú bilanciu doterajšej práce, zamyslieť sa nad ňou a naznačiť perspektívy, ku ktorým by mala smerovať naša ďalšia činnosť. Aj keď sa v práci slovenských psychológov v krízovom období minulých rokov nevyskytli závažnejšie nedostatky - ako to vecne konštatovali aj zodpovedné miesta v SAV - predseda je potrebné hodnotiť doterajšie obdobie jednak z hľadísk teoretických a aj ideologických, jednak sa zamyslieť nad tým, ako prispievame k riešeniu tých konkrétnych otázok, ktoré si výstavba socializmu od nás vyžaduje. "Musíme si sebakriticky priznať - pokračoval ďalej predseda SPS - že sme v minulých rokoch viac sledovali extenzitu ako intenzitu psychologickej práce, že na niektorých úsekoch sa dosiahol aj dobrý medzinárodný štandard, nemôžeme však byť spokojní s celkovou efektívnosťou našej práce. Bez akéhokoľvek prikrášľovania možno konštatovať, že tak stranícke ako aj štátne orgány u nás prejavili nevšedné porozumenie pre rozvoj psychológie, za čo im aj pri dnešnej príležitosti chceme vysloviť úprimnú vďaku. Potrebné

Vydáva: Slovenská psychologická spoločnosť

Vedie redakčná rada: O. Kolaríková, O. Malotínová,
E. Kolényi, V. Košinár

Výkonný redaktor: R. Kostolanský

Vytlačila: Socialistická akadémia Slovenska
v Bratislave, Štúrova 5/I.

Tlač: fotorotaprint

Počet výtlačkov: 1000

je však spraviť omnoho viac: využiť vybudované pracoviská, ich prístrojové a kádrové vybavenie tak, aby sme prostriedky investované do tohto vybavenia našej spoločnosti aj náležite vrátili. Ak sa pri plánovaní výskumných a ostatných pracovných úloh budeme dôsledne pridržiavať tejto zásady, netreba mať obavy o pozíciu psychológie v socialistickej spoločnosti.

Ako tieto úvodné slová naznačili, malo celé slávnostné zhromaždenie pracovný charakter, pričom sa poukázalo na potrebu riešiť vecné problémy, zaktivizovať činnosť a takto vytvoriť predpoklady pre tvorivé uplatnenie zjazdových uznesení v našej práci. Program slávnostného zhromaždenia naplnili nasledujúce príspevky: Univ. prof. dr. T. Pardel hovoril o niektorých aktuálnych problémoch rozvoja psychológie na Slovensku. Dr. D. Kováč sa zamyslel nad peripetiami experimentálnej psychológie na Slovensku a zdôraznil, že pokroky v rozvoji psychológie na Slovensku, ktoré sú priamo či nepriamo viazané na vznik a rozmach experimentálnej psychológie, sa udieli v ľudovodemokratickej resp. socialistickej Československej republike práve pod vedením Komunistickej strany Československa. A o tom, že tieto pokroky sú jedinečné, nech svedčí len jeden údaj: V staroslávnom Grécku, ktoré dalo svetu, poznaniu vôbec a psychológii zvlášť, veľkého Aristotela, je toho času aktívna iba jediná katedra psychológie s laboratóriom, kde pôsobí dôvedna sedem pracovníkov. Porovnanie s našim mladým Slovenskom a jeho psychológiou si môže urobiť čitateľ sám!

Univ. doc. dr. O. Kondáš a univ. doc. dr. A. Stančák spracovali príspevok o vývine klinickej psychológie na Slovensku v teórii a praxi. Dr. M. Bandžejová a dr. J. Ch. Raiskup pripravili príspevok o výskume a praxi psychológie práce a ďalšia autorská dvojica, univ. prof. dr. A. Jurovský a dr. V. Kovaliková oboznámili účastníkov so stavom sociálnej psychológie na Slovensku.

Univ. doc. dr. J. Koščo podrobne rozobral vývoj a súčasnú situáciu v našom psychologickom poradenstve. Doc. dr. J. Hvozdík hovoril o súčasnom stave psychologickej výchovnej starostlivosti o dieťa. Dr. K. Adamovič načrtol a analyzoval rozvoj vývinovej psychológie na Slovensku. Zdôraznil, že problémové okruhy sa rozrástli do veľkej šírky, zamerané sú viac na detailné výskumy ako na syntetické práce a snáď až projekty najbližších rokov budú tieto nedostatky postupne odstraňovať. Pri rastúcom záujme o problematiku psychológie dieťaťa môžu byť naše očakávania oprávnené optimistické.

O perspektívach rozvoja pedagogickej psychológie na Slovensku hovoril dr. J. Rosina. Rozobral situáciu v jednotlivých strediskách pedagogickej psychológie, v príprave učiteľov i výchovných poradcov na ZDŠ a kriticky komentoval stav vo výučbe psychológie na SVŠ a gymnáziách. V závere príspevku sa zaoberal otázkou publikácií z pedagogickej psychológie a koordináciou výskumnej práce v tejto oblasti. Posledný príspevok mal dr. J. Vonkomer o rozvoji vojenskej psychológie v ČSĽA.

V záverečnom slove predseda SPS zhodnotil celé pojednanie. Poznamenal, že zjazd Slovenskej psychologickej

spoločnosti, ktorý prebehol v apríli 1970, sa nevenoval všeobecnejším otázkam a pohľadom a práve pre takéto pohľady bolo dnešné slávnostné zhromaždenie obzvlášť cenné. Historizujúci aspekt, ktorý tvoril nosnú časť každého príspevku, predstavuje dobrý počiatok pri vytváraní perspektívneho a cieľavedomého postupu ďalšej práce. Materiály zo slávnostného zasadnutia budú pravdepodobne vydané ako ofsetová brožúrka.

Slávnostné zhromaždenie skončilo jednomyseľným prijatím a odoslaním pozdravných telegramov Ústrednému výboru KSS v Bratislave a Ústrednému výboru KSČ v Prahe.

V. Košinár

K MOŽNOSTIAM MECHANIZÁCIE A AUTOMATIZÁCIE PSYCHOLOGICKÉHO TESTOVÉHO VÝŠETRENIA

Psychológovia pracujúci v oblasti psychodiagnostiky sa neustále snažia nielen o konštrukciu a štandardizáciu nových a lepších psychologických testov, ale súčasne svoju snahu upriamujú aj na zdokonaľovanie celého procesu psychologického vyšetrenia pomocou testov. Táto snaha je v hlavnej miere zameraná na vyššiu efektívnosť psychologického vyšetrenia /teda čo najpravdepodobnejšie alebo čo najefektívnejšie zistenie/. V súvislosti s týmto môžeme konštatovať snahu o reorganizáciu spôsobu samotného psychologického vyšetrenia.

Jedným z takýchto pokusov je zavádzanie mechanických alebo automatických pomôcok, ktoré by spresnili postup vyšetrenia, odbremenili psychológa od mechanickej práce pri vyhodnocovaní a pod.

Máme pri tom na mysli používanie mechanizácie a automatizácie v oblasti klasických psychologických testov typu "ceruzka - papier" a nie psychologické metodiky prístrojové alebo manipulačné už svojou povahou a konštrukciou.

Jednou z možností takéhoto prístupu je i použitie učiaceho stroja ako automatického psychodiagnostického prostriedku.

Už v rokoch 1920 až 1924 PRESSEY, autor prvého jednoduchého stroja na testovanie /upraveného na učiaci stroj/

uvažoval o automatických možnostiach testovania inteligencie alebo vedomostí. Hovorí, že "moderné objektívne testy s presne systematizovanými postupmi a objektívnym hodnotením prirodzene naznačujú možnosti takéhoto vývoja. Okrem toho i u moderných objektívnych testov je rozsah práce pri ich vyhodnocovaní tak značný /pri ich rozsiahлом použití/, že vyvoláva naliehavú potrebu technických zariadení, ktoré by túto prácu uľahčili." /Cit. PRESSEY in: Programované učenie jako světový problém, 1966, s. 13/

V súčasnosti, keď máme učiace stroje na technicky vysokej úrovni, keď máme učiace automaty, ktoré nám presne podľa vopred pripraveného programu prezentujú informácie, zaznamenávajú a hodnotia vkladané odpovede a dovoľujú individuálne alebo vnútené tempo a spôsob postupu programom, je ich možnosť využitia v psychodiagnostike priam otázkou racionalizácie a modernizácie psychologického vyšetrenia.

Môžeme konštatovať, že výhody používania učiacich strojov v psychodiagnostike načím vidieť v štyroch základných oblastiach:

1/ Ekonomičnosť psychologického vyšetrenia a samotného testu.

a/ Čas examinátora

Pri doterajšej klasickej administrácii psychologických testov typu "ceruzka - papier" sa vždy vyžaduje prítomnosť examinátora /psychológa alebo asistenta/, ktorý vedie a kontroluje priebeh psychologického vyšetrenia. Je tu veľká časová náročnosť, pretože väčšina psychologických testov je pomerne dlhá. Ak by sme pri psychologickom vyšetrení použili nejaký poloautomatický alebo auto-

matický prostriedok, napr. učiaci automat, ktorý je schopný podľa vopred určeného programu podávať inštrukciu, zaciť, podávať jednotlivé úlohy /položky/ testu, zaznamenávať a hodnotiť odpovede, potom prítomnosť examinátora by nebola nutná, pretože stroj by ho dostatočne zastúpil. Neberieme tu do úvahy pozorovanie a záznam priebehu vyšetrenia /správanie vyšetreného/ ale len konečný kvantitívny výsledok testu. Týmto spôsobom stroj nielen odbreňuje examinátora od mechanického vyhodnocovania, ale šetrí mu aj čas, ktorý je možné využiť iným spôsobom. Otázkou pozorovania správania vyšetreného zatiaľ nechávame stranou, hoci si uvedomujeme, že veľmi často je práve toto dôležitým ukazovateľom, ba niekedy priamo hlavným výsledkom testu, potrebným pre interpretáciu.

b/ Čas testu

Dôležitou otázkou z hľadiska ekonomičnosti testu je to, koľko času je potrebné na test. U niektorých testov, a to hlavne u tých, kde jednotlivé úlohy sú usporiadané podľa obťažnosti /napr. jednotlivé sady Ravenovho testu, Názorové rady, šiesty subtest v IST, niektoré subtesty v Army Alfa a Beta testoch/, môžeme na základe položkovej analýzy uvažovať o ekonomickejšom postupe pri riešení - o určitom časovom skrátení testu.

Vychádzame pritom z predpokladu úspešnosti riešenia. Napr. máme test o 60-tich úlohách a jednotlivé úlohy sú usporiadané od najľahšej po najťažšiu. Z analýzy úloh môžeme predpokladať, že ak skúšaná osoba vyrieši bezchybne prvých desať úloh, potom vyrieši aj 12., 13., 14. a 15. úlohu /samozrejme aj 11. úlohu/. Preto ju môžeme po prvých desiatich úlohách posunúť priamo na 15. úlohu. Ak

by túto úlohu nevyriešila, automaticky ju vrátime na 11. úlohu, potom postupuje na 12. úlohu atď., až takýmto spôsobom - skokmi - prejde celý test. Tento postup by sa dal vhodne realizovať práve pomocou učiaceho automatu, ktorý na základe daného programu by automaticky riadil priebeh testovania.

Takýto spôsob testovania je nielen časovo výhodný ale aj omnoho ľahšie a lepšie umožňuje udržiavať psychickú kondíciu vyšetrovaného, ktorá je z hľadiska výkonnosti veľmi dôležitá. Ak vyšetrovaný musí riešiť príliš ľahké úlohy/vzhľadom na svoje schopnosti/, stáva sa test nezaujímavým a nudným, čo potom môže konečný výsledok veľmi silne ovplyvniť.

2. Objektivita testu

Jedným z najdôležitejších požadovaných kritérií na psychologický test je objektivita. V psychodiagnostickej literatúre nie je síce presne a jednoznačne definovaný obsah pojmu objektivita testu a rôzni autori sa v definíciách rozchádzajú. Môžeme však vychádzať z definície LIE-NERTA /1961/, ktorý hovorí, že test je vtedy objektívny, ak ten istý prejav osobnosti sa rovnako hodnotí. Myslí tým tým zjavne súlad medzi hodnotiteľmi, pretože ďalej zdôrazňuje, že výsledky hodnotenia nemajú byť závislé na hodnotiteľovi. ANASTASIOVÁ /1961/ priamo hovorí o objektivite examinátora, alebo objektivite záznamu, vyhodnotenia a interpretácie testu.

Psychologické testovanie pomocou učiaceho stroja zaručuje vysokú objektivitu, pretože záznam i vyhodnotenie robí samotný stroj. Tieto výsledky nie je možné nijako ovplyvňovať. /Prírodné pri vylúčení porúch stroja, atď./

Pokiaľ však ide o interpretáciu, tá je vždy závislá na psychológovi a tu stroj nemožno používať.

3. Štandardnosť a kontrolovateľnosť podmienok psychologického vyšetrenia

Pri každom psychologickom vyšetrení existujú štyri základné, relatívne samostatné fázy, ktorých štandardnosť a kontrolovateľnosť načíim v najvyššej možnej miere zachovať. Sú to fázy: provokácia a inštrukcia, záznam, vyhodnotenie, interpretácia.

Ak sme vyššie hovorili, že pomocou automatického stroja je možné zachovať vysokú objektivitu prvých troch fáz psychologického vyšetrenia, podobne tomu je i pri zachovaní štandardnosti a kontrolovateľnosti podmienok týchto fáz.

V podstate štandardnosť znamená vytvorenie takých podmienok, aby každý vyšetrovaný rovnakým spôsobom dostal testové materiály, mal rovnaké možnosti ich použitia a rovnakú inštrukciu /MICHEL 1963/.

Nie je prirodzene možné dosiahnuť ideálne podmienky z hľadiska štandardizácie. Veľké množstvo literárnych údajov o výsledkoch výskumov nám dokazuje, aké rôzne a pri tom veľké množstvo vplyvov možno sledovať pri psychologickom vyšetrení. Pomerne široké sú možnosti štandardizovania vonkajších podmienok psychologického vyšetrenia. Ide tu o základný samozrejmy predpoklad, že psychologické vyšetrenie pomocou testov je možné robiť iba v prostredí, kde je vylúčené akékoľvek vyrušovanie. Už citovaný MICHEL /1963/ hovorí, že často takéto podmienky zmaria celkom malicherné maličkosti, ktorým málo venujeme pozornosť. Napríklad treba rátať s počasím, zlomenou ceruzkou, dotie-

ravou muchou, či dráždivým parfémom susedky atď. Napr. TRAXLER a HILKERT /1942/ dokázali, že aj samotný spôsob sedenia a podmienky písania ovplyvňujú výsledky testu.

Omnoho menšie a horšie možnosti sú pri štandardizácii vnútorných psychických podmienok samotného vyšetovaného. Pri interpretácii testových výsledkov predpokladáme, že vyšetrený sa v čase vyšetovania nachádzal v stave duševnej a telesnej dispozície, ktorý preňho môžeme považovať za normálny a nezávislý na tom, že je v situácii testovania. Zase by sme mohli uviesť veľké množstvo výsledkov výskumov psychodiagnostikov, ktoré názorne ukazujú ako dôležitý je napr. momentálny zdravotný stav, akútne emocionálne napätie, starosti, nálada, únava, motivácia atď.

Mechanizácia a automatizácia psychologického testového vyšetrenia nemôže vylúčiť alebo štandardizovať všetky tieto faktory, ale sú dve dôležité okolnosti, ktoré sú týmto spôsobom veľmi dobre ovplyvniteľné. Ide v prvom rade o inštrukciu a potom o sociálnu situáciu pri testovaní.

a/ Inštrukcia

Na veľkom množstve experimentálnych skúmaní sa jasne dokázalo, že aj celkom malá zmena v návode alebo v inštrukcii pri administrácii psychologického testu môže testové výsledky silno ovplyvňovať. Z našich autorov môžeme uviesť Doležala a Hampejzovú /1965/, ktorí skúmali vplyv zmeny inštrukcie pri Bourdonovom teste. Výsledky ich výskumu ukazujú, že malé zmeny v inštrukcii silno ovplyvňovali výsledky nielen v kvantite výkonu, ale aj v presnosti práce. Podobné výsledky uvádzajú aj zahraniční autori, napr. SADER /1957/.

Z toho dôvodu i keď sa nám zdajú byť melichernými rôz-

ne upozornenia v manuáloch testov, aby examinátor presne dodržiaval presne uvedené pokyny a inštrukciu podával doslovne, sú plne odôvodnené. Pri osobnej administrácii testu a ústne podávanej inštrukcii je vždy veľa nebezpečia, že sa proti týmto zásadám prehrešujeme.

A práve tuná mechanizácia a automatizácia môže mať veľký význam, pretože podmienky a obsah inštrukcie a tým aj zácviaku sú konštantné pre každého účastníka psychologického vyšetrenia. Je tu napr. úplne vylúčený strach z toho, že by sa vyšetovaný bál prihlásiť, keď mu nie je inštrukcia alebo požadovaná úloha celkom jasná.

b/ Sociálna situácia pri testovaní

Testová situácia, ktorú pri testovaní /psychologickom vyšetrení/ vytvárajú úlohy, vyšetrujúci a ostatné podmienky má aj svoj sociálny aspekt. Rôzne psychické tendencie ako je napr. motivácia, zábrany, emócie a spolupráca, vytvárajú taký vzťah, že hovoríme o sociálnej situácii pri psychologickom vyšetrení. Variabilita testových výsledkov, na ktoré má vplyv práve testová sociálna situácia, spôsobila hlavne v poslednom období vo svete zvýšené bádanie v tejto zaujímavej oblasti. Veľmi dobrý a podrobný prehľad o výsledkoch týchto výskumov podáva v svojej práci COHEN /1962/. Najviac pozornosti bolo, čo je však aj prirodzené a pochopiteľné, venované proječným psychologickým technikám, avšak známe sú aj výsledky pri skúmaní intelligenčných a výkonových testov. Tak napr. CANADY /1936/ zistil, že pri administrácii intelligenčných testov examinátormi bielej a čiernej pleti, deti dosahovali lepšie výsledky, ak im testy administroval examinátor rovnakej farby pleti akej boli ony sami. SACKS /1952/ zistil, že stupeň oboznámenia sa s examinátorom môže silne ovplyvniť

výsledky testu. Zistil to pri administrácii Stanford - Bine-
tovho testu. MASLING /1959/ zase poukazuje na vplyv emocio -
nálnej interakcie medzi examinátorom a skúšanými.

Keď potom analyzujeme a posudzujeme sociálnu situáciu,
ktorá sa vytvára pri administrácii testov pomocou automatic-
kých prostriedkov, napr. učiaceho stroja, zisťujeme, že je
charakterizovaná vzťahom človek - stroj, ktorá má svoje
presné zákonitosti. Táto situácia je konštantná pre všetky
vyšetrované osoby a tým sa stáva štandardnou a kontrolova -
teľnou.

Tieto naše úvahy sú samozrejme viac-menej iba predbežné a
nemáme v úmysle za každú cenu reorganizovať či zavádzať au -
tomatizáciu psychologického vyšetrenia. Uvažujeme iba o mož-
nostiach pretože predpokladáme, že automatizácia v budúcnos-
ti neobíde ani psychológiu a hlavne psychodiagnostiku, o čom
nás už aj prítomnosť nakoniec dosť presvedčuje.

Pokus o využitie učiaceho stroja v psychodiagnostike

Teória programovaného učenia a s ňou aj učiace stroje
prenikajú za hranice svojej špecifickej oblasti pôsobenia,
za hranice vyučovacieho a vzdelávacieho procesu a nachádzajú
nové možnosti pre ďalšie uplatnenie.

Programovanie, ktoré je jednou zo zložiek teórie riade-
nia, je svojou ekonomickou stránkou veľmi dôležité z hľadiska
prijímania a spracovávania veľkého množstva nových infor-
mácií čo možno najrýchlejším tempom. Učiaci stroj v tomto
smere je veľmi dobrým pomocníkom na školách, závodoch ako aj
iných pracoviskách a takéto predpoklady má prirodzene i
v psychologických laboratóriách. Môže sa používať pre rôzne
výskumné účely a ciele nielen v oblasti teórie učenia, ale

napríklad aj v psychodiagnostike, pretože niektoré postupy
pri psychodiagnostických vyšetreniach, hlavne pomocou psy-
chologických testov sú tak automatizované, že realizácia
ich administrácie by sa mohla uskutočniť nejakým automatic-
kým prostriedkom, za predpokladu, že spĺňa určité technické
parametre.

Psychologické laboratórium Ústavu ekonomiky a organi-
zácie stavebníctva, ktoré je zamerané na psychodiagnostiku
/výskum ale hlavne servis pre stavebné organizácie/ je
vlastníkom učiaceho automatu a je postavené pred úlohu vy -
užívať tento učiaci automat práve v oblasti psychodiagnos -
tiky.

Vychádzajúc z vyššie uvedeného prichádzali, teoreticky
do úvahy dva spôsoby využitia učiaceho automatu v oblasti
psychodiagnostiky:

- a/ konštrukcia a vývoj nových psychologických testov modi-
fikovaných na automatizáciu psychologického vyšetrenia;
- b/ používanie známych psychologických testov modifikovaných
na učiaci stroj.

Je jasné, že najsprávnejšou cestou je prvý spôsob.
Myslíme však, že netreba vysvetľovať silu tlaku praxe na
dosahovanie návratu investícií, čo i v tomto prípade v pl -
nej miere platí, pretože učiaci stroj je pomerne veľkou in-
vestíciou. Z tohoto dôvodu nebolo možné voliť cestu dlhodo-
bého výskumu v oblasti vývoja a konštrukcie nových psycholo-
gických metódik. Najmä časová náročnosť takýchto prác to ne-
dovoľovala.

Do úvahy potom prichádzal druhý spôsob. Mohol by sa
zdať na prvý pohľad pomerne ľahkým. Automatizovaná modifi-
kácia štandardných psychologických testov novým spôsobom na

učiacom automate prirodzene mení podmienky a celú testovú situáciu. Z toho dôvodu základnou podmienkou, že administrácia a riešenie psychologickéj skúšky prostredníctvom učiaceho stroja sa môže v psychodiagnostickom testovom vyšetrení používať rovnocenne s doteraz používaným štandardizovaným spôsobom ceruza - papier - je, že výsledky získané týmito dvomi formami administrácie psychologickéj skúšky sa signifikantne neodlišujú.

Pokúsili sme sa experimentálne zistiť, či v skutočnosti existuje takáto možnosť. Na základe týchto úvah potom základným problémom našej práce bolo porovnávanie výsledkov psychologického vyšetrenia získaných pomocou učiaceho stroja a klasickou štandardnou formou administrácie psychologických testov, pri zachovaní požadovaných experimentálnych podmienok a zásad.

Z tohoto základného problému sme vyčlenili niekoľko čiastkových otázok, ktorých riešenie je potrebné pre množstrannú analýzu problému - aby bolo možné zhodnotiť všetky vplyvy /vonkajšie i vnútorné/, ktoré by mohli ovplyvňovať celkový stav výsledkov pri týchto odlišných formách vyšetrenia. Bolo dôležité a potrebné poznať a porovnávať nielen konkrétne výsledky skúšok, ale aj rozdielnosť jednotlivých fáz psychodiagnostického procesu pri strojovom a klasickom spôsobe administrácie psychologických testov a tiež podiel niektorých osobnostných faktorov v týchto dvoch situáciách.

Z priestorových dôvodov nie je možné uvádzať podrobne všetky jednotlivé výsledky ako aj použitú metodiku. Podrobný popis metodického postupu, ako aj konkrétne jednotlivé výsledky výskumu podáva diplomová práca B. Mlynárovej "Pokus o použitie učiaceho stroja v psychodiagnostike", FFUK, Bratislava 1971 a Správa o činnosti psychologického laboratória za

rok 1971, Ústav ekonomiky a organizácie stavebníctva, Bratislava.

Výsledky nášho výskumu sú z hľadiska možností automatizácie a mechanizácie psychologického vyšetrenia pomerne zaujímavé. Skúsenosti a poznatky získané týmto výskumom preto uvádzame na záver nášho príspevku.

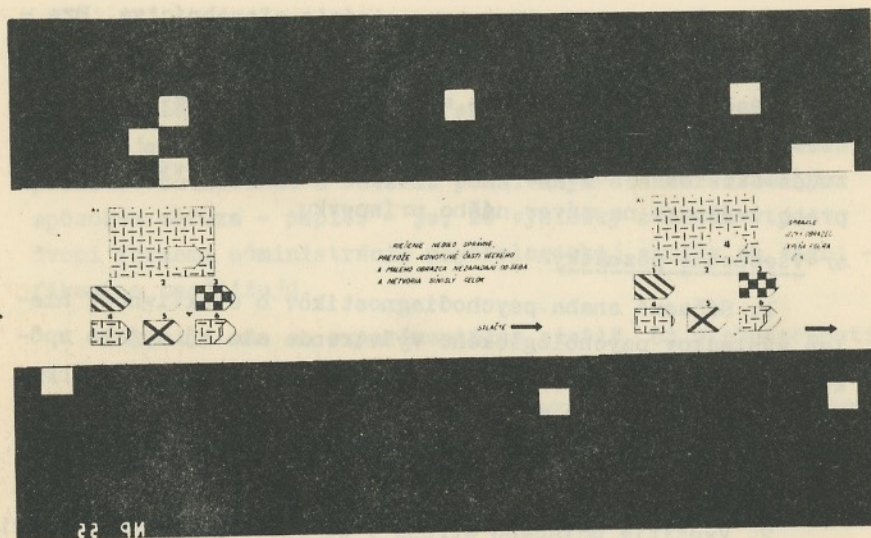
a/ Všeobecné poznatky

1. Súčasne snaha psychodiagnostikov o efektívnosť nielen výsledkov psychologického vyšetrenia ale aj o jeho spôsob hlavne z hľadiska úspory času a práce nutne vedie k pokusom o mechanizáciu a automatizáciu psychologického vyšetrenia. Jednou z možností takéhoto prístupu je i používanie učiaceho stroja.

2. Využitie učiaceho stroja v psychodiagnostickej praxi je nevyhnutne spojené s problémami programovania. To znamená, že osvojenie si základov programovania a schopnosti využívania, prípadne spolupráca s odborníkmi v tejto oblasti je nevyhnutným predpokladom možnosti používať učiaci stroj v psychodiagnostike. /Viď obr. č. 1 na n. s./

3. Sériová výroba učiacich strojov /v našom prípade sériovo vyrábaný typ UNITUTOR - výrobca Tesla Strašnice/ a možnosť ich neobmedzeného zakúpenia vytvárajú objektívne podmienky i u nás pre použitie v psychodiagnostike.

4. Učiaci stroj UNITUTOR je univerzálny adaptívny vyučovací automat, ktorý predkladá informácie, otázky a kontroluje správnosť pochopenia podľa výberových i tvorených odpovedí v lineárnych, vetvených alebo rôznym spôsobom kombinovaných problémov. Informácie a otázky podáva vizuálne, auditívne alebo audiovizuálne. Jeho univerzálnosť spočíva v rozsahu funkcií, v možnosti podávania informácií, vysvetlení, kontroly odpovedí a v spôsobe vedenia adresáta programom.

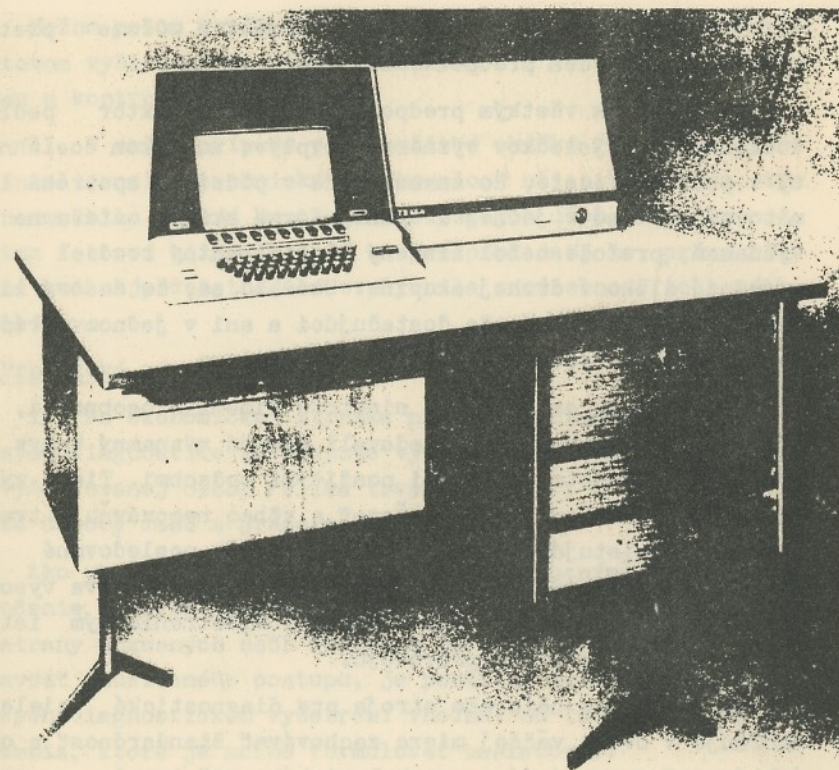

Automat umožňuje nielen individuálne tempo ale aj individuálny postup programom /tzv. doplňujúce, vedľajšie vetvenie/ podľa jeho potrieb a záujmov. Konštrukcia a stavba automatu dáva rozličné možnosti vetvenia. Program UNITUTOR sa zaznamenáva v pamäťovom médiu, t.j. na filmovom páse tak, že jednotlivé obrazové políčka tvoria pamäťové bunky, ktoré nesú okrem informácií určených adresátovi aj inštrukčné slovo pre stroj vo forme binárnych signálov, ktoré si automat sníma.

Celkový pohľad na učiaci automat UNITUTOR nám dáva obrázok č. 2.

b/ Poznatky získané výskumom

5. Zistenie významných rozdielov medzi dvomi spôsobmi testovania tou istou skúškou dokazuje nevyhnutnosť dodržiavania štandardnosti a objektívnosti podmienok psychodiagnostického testového vyšetrenia.

6. Zmena testovej situácie, ktorá nastáva pri použití známej diagnostickej pomôcky v inej forme, má silný a pritom významný vplyv na dosiahnutý výsledok testovaného vyšetrenia. Existuje niekoľko faktorov, ktoré túto zmenu v testových výsledkoch spôsobujú.

Výsledky výskumu umožnili niektoré faktory postihnúť. Treba však konštatovať, že len malé množstvo týchto fak-

torov sa podarilo postihnúť alebo dokázať a môžeme preto ostatné vplyvy len predpokladať.

7. Napriek všetkým predpokladom časový faktor podľa dosiahnutých výsledkov významne nevlýva na výkon dosiahnutý v použitom teste, čo znamená, že v podstate spotreba limitovaného času v jednej i druhej forme skúšky ostáva ne - významná, pretože nebol zistený signifikantný rozdiel v jednej alebo v druhej skupine. Ukázalo sa, že časový limit bol v každom prípade dostačujúci a ani v jednom prípade ho pokusná osoba nevyužila v plnej miere.

8. Ukázalo sa tiež, že niektoré dimenzie osobnosti, ktoré sme v našom pokuse sledovali, nemajú významný vplyv na výsledky na vyšetrenia dvomi použitými spôsobmi. Tieto výsledky však nemožno zovšeobecňovať a vôbec neopravňujú tvrdiť, že neexistujú ďalšie, v našom prípade nesledované vlastnosti osobnosti, ktoré takýto vplyv majú. Práve vysoké rozdiely zistené medzi dvomi spôsobmi vyšetrenia tým istým testom k takejto úvahe provokujú.

9. Použitie učiaceho stroja pre diagnostické ciele umožňuje v oveľa väčšej miere zachovávať štandardnosť a objektivnosť v prvej fáze psychologického vyšetrenia - pri inštrukcii a provokácii.

Naprogramovaná inštrukcia ostáva stálou a nemennou pre všetky pokusné osoby. Možno konštatovať, že za takýchto podmienok je v najvyššej možnej miere vylúčené subjektívne pôsobenie examinátora.

10. Podobne aj pri fáze záznamu a vyhodnotenia testu sa dodržiavajú podmienky štandardizácie a objektivity, ktoré vyplývajú z mechanizovaného a automatizovaného procesu vyšetrenia.

Možno potom konštatovať, že najmä sociálna situácia pri testovom vyšetrení sa stáva konštantnou a teda štandardizovanou a kontrolovateľnou.

11. V našom prípade pri použitej skúške /Ravenova skúška inteligencie/ technická nedokonalosť učiaceho stroja, tým že neumožnila spätnú kontrolu vyriešených úloh, zmenila podstatne testovú situáciu a dá sa predpokladať, že práve táto zmena asi najpodstatnejšie ovplyvnila rozdielnosť testových výsledkov.

c/ Praktické závery

12. Po ekonomickej stránke použitie učiaceho stroja v psychodiagnostike sa ukazuje výhodné z hľadiska úspory času vyšetrovanej osoby /dĺžka trvania testu/, a tiež z hľadiska úspory času a práce examinátora.

Ako ukazujú výsledky rozhovorov s pokusnými osobami, navodenie správnej testovej situácie a vzťahu k testovaniu zo strany pokusných osôb vzhľadom na novosť, hravosť a zaujímavosť používaného postupu, je použitie učiaceho automatu v psychodiagnostickom vyšetrení vhodné. Sú tu ale určité obmedzenia, ktoré je možné formulovať nasledovne:

a/ použitie učiaceho stroja ako psychodiagnostickéj pomôcky je možné iba pri použití naprogramovaného novovytvoreného testu pri zachovaní všetkých podmienok a zásad konštrukcie, vývoja a používania psychologických testov;

b/ modifikácia v súčasnosti známych a používaných rôznych intelligenčných a výkonových testov nie je možná bez novej štandardizácie a normalizácie konkrétnej použitej techniky. Mechanický prevod testu na program takým spôsobom, aký sme použili v našej práci, nie je možný. Zistenie sa však

netýka dotazníkových a iných metodík, ktoré sme v našej práci neskúmali. Zatiaľ toto môžeme tvrdiť iba o testoch inteligenčných a výkonových.

13. Využitie a používanie učiaceho automatu typu UNITUTOR, ktorý sme v našej práci overovali je možné iba pri dodržaní zásad a podmienok, ktoré sme formulovali v predchádzajúcom 12. bode záverov.

Uvedomujeme si, že v žiadnom prípade nevyriešili sme všetky problémy, ktoré prináša aplikácia automatizácie a mechanizácie do psychologického testového vyšetrenia. V našom psychologickom laboratóriu práce na overovaní možností automatizácie a mechanizácie psychologického vyšetrenia pokračujú. Problematika sa javí veľmi komplikovaná a dúfame, že naše poznatky pomohli do určitej miery k jej objasneniu.

Ján Senka - Božena Mlynárová
ÚECS Bratislava

LITERATÚRA:

- Anastasi, A.: Psychological Testing, New York 1961
- Canady, H. G.: The effect of "rapport" on the IQ: a new approach to the problem of racial psychology, J. Negro Education, 5, 1936 /cit. podľa Sacks 1952/
- Cohen R.: Die Psychodynamik der Test - Situation, Diagnostica, 8, 1962

- Crombach, L. J.: Essentials of Psychological Testing, New York 1961
- Doležal, J. - Hampejzová, O.: Vliv některých forem informace a výkon v Bourdonově testu, Čsl. ps., IX., 1, 1965
- Lienert, G. A.: Testaufbau und Testanalyse, Weinheim 1961
- Masling, J. : The effects of warm and cold interaction on the administration and scoring of a intelligence test, J. consult. Psychol. 23, 1959
- Michel, L. : Allgemeine Grundlagen psychometrischer Tests, in: Handbuch der Psychologie, Psychologische Diagnostik, Bd 6, Gottingen 1963
- Mlynárová, B. : Pokus o použitie učiaceho stroja v psychodiagnostike, dipl. práca FFUK Bratislava 1971
- Sacks, E. L. : Intelligence scores as a function of experimentally established social relationships between the child and examiner, J. abn. soc. Psychol., 47, 1952
- Sader, M. : Instruktionsverständnis und Testleistung, Psychol. Arbeiten, 4, 1957, Frankfurt/Main
- Traxler, A. E.: Hilkert, R. N.: Effect of type desk on results of machine scored tests, School and Soc., 56, 1942, cit. podľa Michel 1963
- Zborník: Programované učení jako světový problém, SPN, Praha 1966

KONCEPCE PSYCHODIAGNOSTIKY Z HLEDISKA POTŘEB PSYCHOLOGICKÉ PRAXE

V tomto sdělení poukazuji na /1/ důsledky pomalosti rozvoje psychometrické teorie a vytváření domácích psychodiagnostických metod pro efektivitu naší psychodiagnostiky, /2/ charakterizují základní psychodiagnostické přístupy a jejich explikační sílu, /3/ srovnávám význam různých úrovní interpretace pro závěry o jednotlivci.

Situace v psychodiagnostické teorii a její důsledky

Retardace v rozvíjení psychometrické a psychodiagnostické teorie se do psychodiagnostické praxe promítá nepříznivě v několika směrech. Jejich zbežná charakteristika nám může pomoci v hledání vhodného východiska:

Dosti rozšířenou praxí je přejímání zahraničních testů, zejména dotazníků, aniž bychom se přesvědčili, zda rysy, které měří, jsou stejně důležité i v našem kulturním ovzduší, a aniž bychom je důkladně a pečlivě adaptovali. Většinou by stačilo nalézt adekvátnější teorii nebo interpretaci rysů, které zahraniční nástroj zjišťuje. Týká se to i tak dokonale psychometricky propracovaného dotazníku jako je Cattelův 16 PF, za nímž není zřejmá žádná struktura osobnosti.

Abychom tomuto stavu předešli, bylo by žádoucí provést inventarizaci a analýzu základních znaků osobnosti, které je potřeba zjišťovat, chceme-li postihnout podstat,

né souvislosti v problematice případů, které řešíme v nejrůznějších oblastech praxe. Např. ve výrobní praxi to konkrétně znamená provádět analýzu povolání a sestavovat činnostní i na vlastnostech založené profesiogramy.

Druhá okolnost, která brzdí rozvoj psychodiagnostiky, je nedostatek vlastních metodologických výzkumů. Většinou přejímáme hotové ověřovací psychometrické postupy a teoreticko-metodologická východiska standardizace testů, aniž se zamýšlíme nad jejich noetickou adekvátností. Stačí nám, že jsou to postupy založené na matematické statistice, a bychom k nim pojali nezřízenou důvěru. Kdyby žil F. Bacon, přidal by ke svým proslulým idolům patrně ještě idola mathematicae. Nechci tím diskvalifikovat pozoruhodný přínos psychometrie pro zvýšení exaktnosti našich nástrojů poznání člověka, ale chci jen zdůraznit, že trvat na přesnosti a pečlivosti na úkor představivosti a vynalézavosti může způsobit naprostou sterilitu našich poznávacích nástrojů, jak na to vtipně upozorňuje J. Mann /1963/: "Schopnost přesně měřit danou proměnnou je obvykle v obráceném poměru k jejímu celkovému významu. A tak psychologové měli tendenci stávat se stále lepšími a lepšími tím, že zkoumali stále méně a méně."

Nápravu nevidím v tom, že bychom se nestarali o objektivitu, přesnost, validitu a citlivost našich metodik, ale v tom, že budeme metodiky intenzifikovat, to zn. prohlubovat jejich informační možnosti, a to i za pomoci formálně logických postupů /viz A. R. Lurija, E. J. Artěmjeva, 1970/, které nám umožní určit prediktivní sílu metodiky vzhledem k výpovědím o jednotlivci. Důležité je ukázat, co vše nám metodika může říci o jednotlivci a jak jednotlivé diagnostické údaje metodiky kombinovat a konfrontovat

s jinými údaji, aby takové výpovědi byly vysoce platné.

Za třetí můžeme spatřovat původ stagnace psychodiagnostiky v záměně vztahu mezi cílem a prostředkem při konstrukci metodik. Diagnostický nástroj je vždy prostředkem poznání určitého znaku osobnosti, resp. určitého stavu nebo možnosti změny /výcvikem, přechodem do nové funkce a pod./ Jestliže konstruujeme metodiky více méně "naslepo", jen s mlhavou představou o tom, co jimi chceme měřit a očekáváme, že nám to řekne validizační procedura, pak v mnoha případech dostáváme nízké indexy validity.

Zjednat nápravu zde můžeme tím, že se na vyšší úrovni vrátíme k myšlence, kterou velmi zásadně formuloval ve dvacátých letech E. Claparède /1920/: "Testová metoda může psychologii poskytovat prospěšných poznatků jedině tehdy, budou-li všechny testy předem řádně ověřeny, bude-li známa jejich hodnota a přesně určena vlastnost, k jejímuž poznání test směřuje /podtrhl V. S./, a konečně bude-li určena hodnota duševní funkce při kladném splnění testu." Znamená to, že při vytváření metodiky musíme vycházet z cíle, tj. ze znaku osobnosti nebo záměru měřit jeho pravděpodobnou změnu za těch či oněch podmínek. Praxe ukazuje, jak tato samozřejmost je málo respektována v mnoha výběrových a rozmístovacích šetřeních. I při výběru do jasně vymezených povolání často vycházíme z metod, které máme k dispozici, a ne z analýzy činností a vlastností, které dané povolání vyžaduje.

Zdaleka ne posledním zdrojem našeho zaostávání je absolutizace pozitivistické redukce poznání jen na to, co je přímo pozorovatelné a měřitelné, která způsobila, že jsme v praxi diagnostiky opustili zásadu, formulovanou

už H. Binetem. Totiž, že nestačí jen zjišťovat počet správných nebo diagnostických odpovědí v nějakém testu, ale že je nutno analyzovat, jakými mentálními operacemi bylo daného výsledku dosaženo. Vycházet jen z výsledků snad stačí v orientačních depistážích a tam, kde se spokojíme s určováním povrchových vlastností. Chceme-li však z testových údajů vyvozovat pravděpodobné chování zkoumaných osob, nebo nepozorovatelné vlastnosti, neobejdeme se bez zjišťování způsobů řešení a pracovního stylu při odpovídání na testové podněty.

K odstranění tohoto nedostatku je nutná inventarizace všech možných způsobů řešení a odpovídání na testové položky, jejich formalizace a stanovení diagnostického významu každé zvláštnosti postupu. Pro mnohé metodiky to ovšem znamená, že mohou být prováděny jen individuálně, nechceme-li se ochudit o informace týkající se těchto zvláštností postupu.

Základní přístupy v psychodiagnostice

Lze rozlišit čtyři základní cesty psychologického poznávání lidí, tedy psychodiagnostiky v tom nejširším slove smyslu: /1/ lidoznalectví, /2/ experimentování, /3/ klinickou metodu a /4/ testovou metodu. Podám stručný popis každé z nich.

1. Lidoznalectví, které holandský psycholog J. Kramers /1960/ výstižněji označil jako "naivní" psychologii, aniž by dával výrazu naivní pejorativní konotace, je postup založený na pozorování každodenního chování, na intuíci a zobecňování dojmů pomocí různých implicitních teorií osobnosti. Většinou tak poznáváme své bližní v každodenním styku, při vedení přijímacího pohovoru a pod. I mno-

zí psychologové zejm. v poradenské praxi však považují tento přístup za plodné východisko užitečných diagnostických hypotéz. R. Wallen /1954/ hovoří v tomto smyslu o tzv. recipatii, již rozumí systematickou analýzu toho, proč zrovna tento a ne jiný dojem v nás zkoumaná osoba vyvolala. Lidoznalecké techniky však nelze nijak přeceňovat /jak činí např. N. F. Čapek, 1935/, chybí jim verifikace, není známá ani přesnost ani validita, ať už zjišťovaná jakýmkoliv způsobem.

2. Experimentální metoda sice vznikla v lůně obecné psychologie a jako hlavní její nástroj, ale již brzy začala být využívána i ke studiu interindividuálních rozdílů mezi lidmi.

3. Z tisíce let starého lidoznalectví se vyvinula klinická metoda, která využívá intuice a individualizované interpretace různých informací o zkoumaných osobách systematicky. Staví hlavně na rozhovoru, anamnéze, pozorování a na neformálním nestandardizovaném použití testů. V širším smyslu splývá s tzv. případovou analýzou či kauzistickou metodou. Cílem klinické metody je důkladné poznání osobnosti jedince v jeho individuálním svérázu, i v jeho interakci s okolím, minulostí a budoucností. Z tohoto hlediska je klinická metoda velmi užitečným prostředkem řešení mnoha poradenských problémů i v ekonomické praxi. Jen jednostranně orientovaný psycholog si dnes pod pojmem klinický představuje totéž co zdravotnický, nebo dokonce jen postup používaný J. Piagetem ve výzkumu dětského myšlení. Klinický přístup či metoda jsou daleko širší. Znamenají určitý druh orientace, který se od klasické experimentální orientace liší především důrazem na osobnost jedince jakožto jedince v jeho celistvosti.

4. Pod vlivem diferenciální psychologie vedené úsilím nahradit složité experimentální metodiky rutinním a ekonomicky jednoduchým nástrojem, vzniká testová metoda, která si přes svou technickou nenáročnost /většinou papír a tužka/ zachovala základní znaky experimentu: standardnost podmínek aplikace, opakovatelnost, kontrola podmětů /testové položky jsou vlastně přesně vymezené podněty/, přesná registrace a kvantifikace reakcí zkoumaných osob. Pro tyto vlastnosti se testy až příliš rychle rozšířily a prodělaly si při tom své dětské nemoci, takže dnes už je můžeme považovat za nástroje, jejichž možnosti a meze odborní psychologové dobře znají a které proto nijak nepřeceňují. Od klinických metod se testy liší hlavně standardizací podmínek aplikace a důrazem na kvantifikaci a relaci výsledků k výsledkům skupiny.

V současnosti vzniká další metoda, nazývaná klinické testy, kterou sovětští psychologové výstižněji pojmenovali klinický experiment. S klinickou metodou ho sbližuje spíše idiografická orientace na jedince, s testem či experimentováním zase systematické měnění podmínek aplikace testu, usnadňování řešení různými formami pomoci, návodů či prodloužení času k řešení a pod., pochopitelně za kontrolovaných podmínek. Na rozdíl od testu se výsledky interpretují ve vztahu k jedinci, nikoliv však ke standardům skupiny. /Proto se i kvantifikace výsledků - pokud se provádí - uskutečňuje ipsativním, nikoliv normativním škálováním; viz R. B. Cattell, 1966/.

Zjednodušíme-li náš přehled, můžeme 1. a 3. cestu shrnout v tzv. osobní, resp. klinický přístup, 2. a 4. cestu pak nazveme neosobní, či psychometrický přístup. Dostáváme se tak ke dvojici protikladných pojetí psychodiagnostiky, která jsou předmětem vědeckých diskusí už od

počátku padesátých let /viz E. L. Kelly, 1967/. Spor do dnes není vyřešen. Stoupenci obou přístupů shromažďují důkazy o přednostech svého a nevýhodách opačného přístupu, a protože vždy vycházejí ze své vlastní metodologie, daří se jim dokázat, co chtějí. Dříve než předložím námět, jak by se dal tento klasický spor rozřešit, uvedu nejjobecnější vlastnosti obou přístupů v polárních dvojicích:

<u>Psychometrický přístup</u>	<u>Klinický přístup</u>
gnozeologický pozitivismus	- gnozeologický realismus, event. strukturalismus
reduktivismus	- nereduktivismus, komplexnost
kvantifikující	- kvalitativní
nomothetický	- idiografický
extenzivní	- intenzivní
hledá příčiny	- hledá smysl, funkci, důsledky
homeoscedastický	- heteroscedastický
empirická nebo faktorová validizace	- teoretická a na smyslu-plnosti souvislostí založená validizace
důraz na normativní skóre	- důraz na ipsativní skóre
součtový model škálování	- konfigurační model škálování

Vysvětlení jednotlivých charakteristik obou přístupů

Gnozeologický pozitivismus považuje za poznatelné a tedy existující jen to, co je pozorovatelné a měřitelné, kdežto gnozeologický realismus počítá i s vysouzenými

"konstrukty" jako s vnitřní realitou, vnitřním světem člověka, jímž je "zprostředkováno působení vnějších vlivů" /S. L. Rubinštejn, 1957/. Proto také klinicky orientovaní psychologové nehledají a nevalidizují pramenné rysy osobnosti faktorovou analýzou, ale na základě induk-tivního zobecnování studia případů /B. Zawadski, 1970/ nebo postupem, který A. R. Lurijs /viz c. d./ nazval "syndromologická analýza".

Reduktivní operace směřuje k nalezení prosté struktury za mnoha povrchovými způsoby chování, event. převádí složité na jednodušší. Např. redukce je už v tom, že neurotičnost zkoumaných osob převedeme na jednodimenzionální lineární škálu neuroticismus a setřeme tak kvalitativní rozdíly ve způsobu, jímž jsou jednotliví lidé neurotičtí. Klinický přístup usiluje o zachování zkoumaných znaků v jejich komplexnosti a svérázu.

Polarita kvantitativní - kvalitativní nevyžaduje objasnění.

Nomothetický přístup považuje každý případ za projev nějaké obecné zákonitosti a snaží se tuto zákonitost najít a případ pod ni podřadit. Idiografické pojetí naproti tomu vychází ze svérázu jedince a hledá individuálně charakteristický způsob sepětí jednotlivých vlastností a psychických mechanismů, které tvoří danou individualitu.

Extenzivní orientace se týká zjišťování několika znaků u mnoha jedinců, intenzivní výzkum zjišťuje vše dostupné o málo jednotlivcích.

Psychometrikové vycházejí z modelu experimentální metodologie a ptají se obvykle, jak určitá nezávisle proměnná /stimulace/ ovlivňuje a mění závislé proměnné /znaky

osobnosti/ nebo jak jeden znak osobnosti ovlivňuje druhý. Klinici spíše hledají odpověď na otázku: "Co znamená tento symptom pro danou osobnost?", nebo "Jakou funkci v životě tohoto člověka plní daný způsob chování?".

Psychometrický model osobnosti je založen na homeoscedastickém předpokladu o vztazích mezi znaky osobnosti. To znamená, že se vzrůstem hodnot jedné proměnné souběžně vzrůstají nebo klesají hodnoty druhé proměnné, jestliže je měříme na skupině osob. Heteroscedastický model naopak připouští, že mezi dvěma proměnnými mohou být vztahy složitější, že např. souběžnost může být jen mezi středními nebo jen mezi vysokými hodnotami atd., jak to ukazuje obr. č. 1. na nasl. straně.

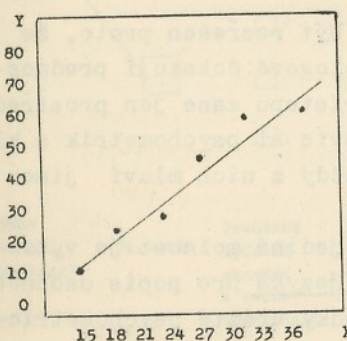
Normativní skóre jsou získána transformací výsledků jedné metodiky aplikované u mnoha lidí, takže každý jedinec pak může být porovnáván s průměrem a směrodatnou odchylkou výsledků skupiny. Ipsativní skóre jsou výsledky mnoha metod použitých na jedné osobě, takže umožňují říci /za předpokladu stejných jednotek/, v kterých výsledcích je jedinec nadprůměrný, v čem průměrný a podprůměrný. Ipsativní škálování je vhodné zvláště pro metodiky založené na preferenci alternativ /zájmové a postojevé škály/.

Součtový model škálování vyhovuje předpokladu, že čím více diagnostických odpovědí na položky určitého testu, tím je zkoumaný znak silnější. Konfigurační model naproti tomu bere v úvahu skutečnost, že kvantitativně stejné skóre více osob získané v různých položkách, může znamenat úplně jiný obraz zkoumaného znaku u těchto osob.

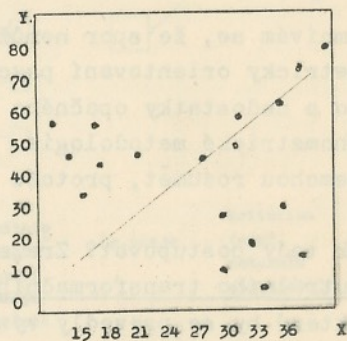
Konfigurace se může týkat i individualizovaného hod-

nocení profilu výsledků ve více testech. Dostatečně známá je konfigurační analýza pro dvě dimenze v Eysenckově osobnostním dotazníku: Vysoká extraverte spolu s velkou labilitou dává obraz cholerického chování, kdežto velká introverze s labilitou předurčuje projevy melancholické atd.

X - X

Homoscedastický model vztahu mezi proměnnými X a Y

Heteroscedastický model vztahu mezi proměnnými X a Y

Obr. č. 1 Modely vztahů mezi proměnnými osobnosti

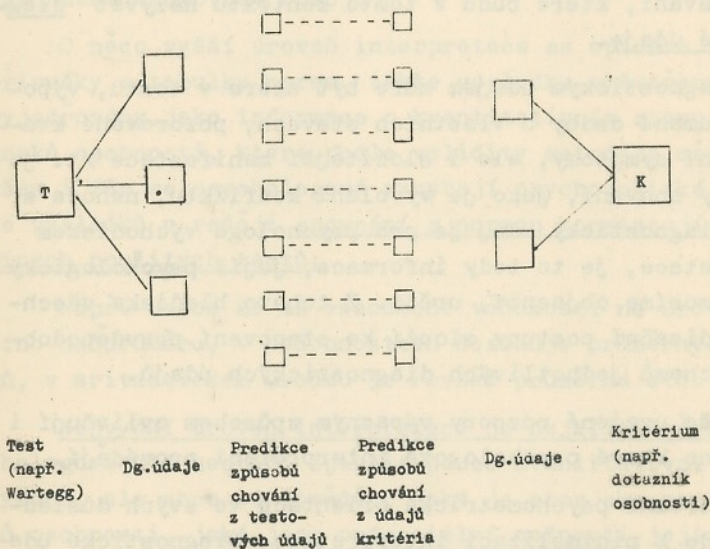
Jsme-li nezaújatí, musíme připustit - navzdory tvrzením P. E. Meehla /1954/ i J. Sawyera /1966/ - že oba přístupy mají své přednosti: psychometrický ve své verifikovatelnosti a přesnosti, klinický ve své konkrétnosti a životnosti. J. Sawyer /v c. d./ však tvrdí, že "jak Meehlův přehled, tak i naše analýza shledává mechanický /tj. psychometrický, pozn. V. S./ způsob kombinace dat vždy rovný nebo lepší než způsob klinický; a co víc, je tomu tak, ať byla data sbírána klinicky nebo mechanicky".

Domnívám se, že spor nemůže být rozřešen proto, že psychometricky orientovaní psychologové dokazují přednosti svého a nedostatky opačného přístupu zase jen prostředky psychometrické metodologie. Navíc si psychometrik s klinikem nemohou rozumět, protože každý z nich mluví jinou řečí.

Jak tedy postupovat? Zřejmě jediná možnost je vytvoření neutrálního transformačního jazyka pro popis osobnosti, na který by se převedly výsledky určité psychometrické metody a odpovídající klinické metody a teprve tyto transformované údaje by se navzájem srovnávaly vhodnými statistickými technikami.

Uvedu příklad: Řekněme, že bychom chtěli zjistit diagnostickou validitu Warteggova kresebného testu. Většinou se postupuje tak, že se jednotlivé kresebné znaky korelují s výsledky dotazníku nebo posuzovacích škál a dojde se pochopitelně k závěru o sporné validitě. Co kdybychom však vyslovili na základě Warteggova predikce o určitých znacích chování a v těchto termínech bychom pak predikovali znaky chování na základě dotazníků nebo posuzovacích stupnic a teprve tyto predikace bychom navzájem porovnávali? Lze předpokládat, že by se tak adekvátnost tes-

tu lépe prokázala. Navržený postup znázorňuje obr. č. 2.

Obr. č. 2 Model validizace pomocí "transformačního" jazyka

Vliv sporu dvou přístupů na interpretaci

Nejnáročnější činnost psychologa v psychodiagnostice je interpretace testových výsledků, nebo vůbec výsledků poznávání, které budu v tomto kontextu nazývat diagnostické údaje.

Diagnostickým údajem může být skóre v testu, výpověď zkoumané osoby o vlastních stavech, pozorované kvalitativní symptomy, ale i složitější manifestace /t. j. výsledky chování, jako je vyvolání konfliktu, nehoda a pod./ Diagnostický údaj je pro psychologa východiskem interpretace, je to tedy informace, jejíž psychologický význam musíme objasnit, určit. Z tohoto hlediska všechny validizační postupy slouží ke stanovení pravděpodobných významů jednotlivých diagnostických údajů.

Výše uvedené rozpory výrazným způsobem ovlivňují i úroveň na které psychologové interpretaci provádějí.

Extrémní psychometrická orientace ve svých důsledcích vede k minimalizaci interpretace. Diagnostické údaje jsou na této úrovni základními poznatky o zkoumaných osobách. Psychologický náález je formulován v termínech diagnostických údajů: Např. "Osoba XY vyřešila správně 8 úloh technického porozumění, nevěděla si rady s převody na složitém soukolí. V Bourdonově testu má 35 chybných škrťů a 7 opomenutí. Výkon kolísá v rozpětí 43-65 obrazců na řádku.

V nejlepším případě se na této úrovni zkoumá, které diagnostické údaje průkazně rozlišují mezi dvěma skupinami /např. nejlepších a nejhorších pracovníků/. Rozlišující údaje se pak považují za kritickou informaci pro vý-

běr nebo rozmístování, aniž je známo psychologické pozadí toho, proč údaj rozlišuje. Tento svým způsobem super-exaktní postup je psychologicky slepý a může ho klidně vykonávat testovací stroj.

O něco vyšší úroveň interpretace se opírá o testové příručky a tabulky norem, takže výsledky vyšetření jsou vyjadřovány jako informace o kvantitativním stavu těch znaků osobnosti, které podle validity metodika měří. Ovšem i zde se psychologové vyhýbají psychologické analýze výsledků a raději srovnání s normou konstatují v termínech použitých testů:

Např. Osoba XY má všeobecné vědomosti na úrovni vyššího nadprůměru, v podobnostech dosahuje průměrných výkonů, v aritmetickém úsudku je rovněž průměrná atd.

Nejvyšší úroveň interpretace je nejkliničtější. Psychologovi zde nestačí zjistit pouze kvantitativní úroveň výkonů, ale chce se dovědět, jaký je stav zkoumaných znaků osobnosti, jaké jsou potenciální možnosti jejich rozvoje za těch či oněch podmínek, jak zkoumané znaky fungují v daných kombinacích s jinými a jaká je na základě toho pravděpodobná psychická způsobilost či vhodnost pro dané povolání a pod.

Interpretuje-li např. I-S-T, popíše psycholog strukturu intelektu z hlediska všeobecné informovanosti, schopnosti tvořit pojmy a zobecňovat, z hlediska analytického úsudku atd.

V Ravenově testu bude takový psycholog hledat nejen informaci o úrovni inteligence, ale podle rozptylu chyb v jednotlivých setech bude usuzovat i na přesnost a výkonnost pozornosti atp.

V Eysenckově MMQ bude klinicky orientovaný psycholog hledat rozdíly i mezi osobami, které dosáhly stejného skóre, a to podle rozdílů v diagnosticky zodpovězených položkách.

Nejvýrazněji však odlišuje klinicky pracujícího diagnostika způsob, jímž integruje různá psychometrická data, aby tím dosáhl praktické jistoty závěrů o jedinci.

Chce-li psychometrik poradit učezeči o povolání vhodný druh zaměstnání, bude aplikovat testový soubor, s nímž pracuje a spočítá pak koeficienty podobnosti profilu výsledků souboru vzhledem k optimálním profilům jednotlivých povolání. Radu pak bude formulovat ve směru největší blízkosti profilů. Klinický psycholog bude naopak za pomoci anamnézy, rozhovoru a vhodně volených testů hledat nejvhodnější okruh povolání postupným srovnáváním a vylučováním.^{+/}

Můžeme tedy shrnout, že jak z hlediska strategie psychologického vyšetření, tak z hlediska interpretace výsledků, je patrně nejproduktivnější kombinace psychometrického přístupu s klinickým. Představuji si ji tak, že vycházíme z psychometricky přesného zjišťování dat, na základě dílčích výsledků vytyčujeme hypotézy, které postupně ověřujeme nasazováním vhodných klinických metodik, které nám zužují pole možných závěrů až se dostaneme k zpracovanému a konkrétnímu obrazu psychické způsobilosti nebo vhodnosti daného případu vzhledem k určenému kritériu.

PhDr. Vladimír Smékal
Katedra psychologie FF UJEP v Brně

^{+/} Podrobněji popíšeme tuto sekvenční strategii ve volném pokračování této studie.

Literatura

1. Cattell R. B., Handbook of multivariate research, New York, McGraw-Hill 1966.
2. Claparéde E., /1920/ Psychologie dítěte a experimentální pedagogika, Brno, Ústřední spolek učitelů 1925.
3. Čapek N. F., Typologie, Praha, Unitaria 1935, 5. vyd.
4. Kelly E. L. Assessment of human characteristics, Belmont, Brooks/Cole 1967.
5. Kremers J., Scientific psychology and naive psychology, Groningen, P. Noordhoff 1960.
6. Lurija A. R., Artěmjeva E. J., O dvouh putjach dostiženija dostovernosti psihologičeskovo issledovanija. Voprosy psihologii, 16 /1970/, č. 3, 105-112.
7. Mann J. /1963/, Hranice psychologie, Praha, Orbis 1967.
8. Meehl P. E., Statistical vs. clinical predictions, Minneapolis, Univ. of Minnesota press 1954.
9. Rubinštejn S. L., /1957/, Bytí a vědomí, Praha SPN 1961.
10. Sawyer J., Measurement and prediction, clinical and statistical, Psychol. Bull., 66 /1966/, 178-200.
11. Wallen R. Clinical Psychology, New York, McGraw-Hill 1956.
12. Zawadzki B., Wstep do teorii osobowości, Warszawa, PWN 1970, /prekl. z angličtiny/.

BIOLOGICKÝ PRÍSPEVOK
K SYSTEMATIKE PSYCHICKÝCH STRÁNOK

Fejtón

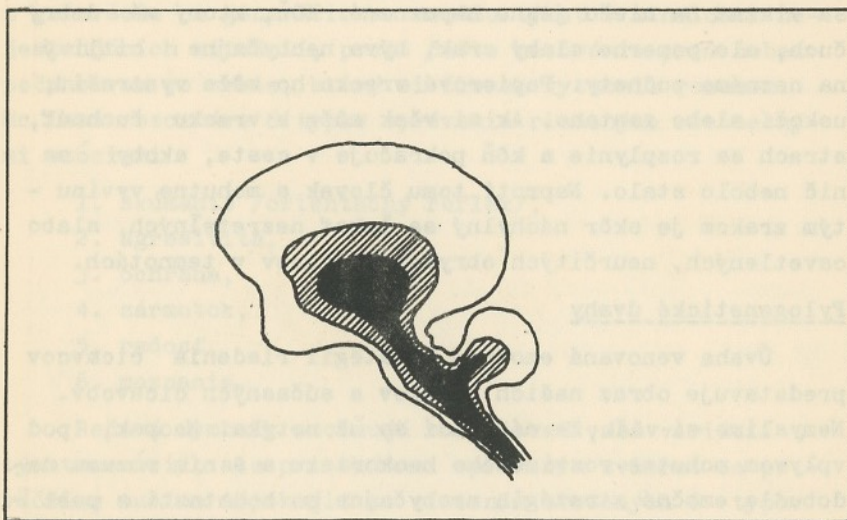
Psychické stránky, ako sa podávali v starších učebniciach, napríklad vnímanie, pocity, city, myslenie, vôľa, vedomie, stále priťahujú záujem bádateľov, pretože aj keď sa zaoberajú vzdialenými predmetmi, ako fyzika atómového jadra alebo vesmírom, vždy v pozadí je človek a otázka: v akom vzťahu ku mne, k človeku sú získané poznatky? A pri týchto úvahách sa bádateľ v akomkoľvek odbore neodíde bez pojmov používaných v psychológii. Skrytý alebo zjavný náznak ľudského egocentrizmu sa prejavuje i v tom, že človek chce zdeliť inému, na čo prišiel, chce učiť, vymieňať skúsenosti, alebo sa obdivovať, kochať vlastnými schopnosťami. Napokon túži po sebazpoznaní.

Každá veda má svoje pramene poznatkov. Psychológia sa opiera, čerpá takmer z každej vedy. Okrem toho človek je schopný vnímať vonkajší svet a do istej miery seba ako časť vonkajšieho sveta. Pretože sa od seba nemôže nikdy oslobodiť, stále vníma, pociťuje a koná pod vplyvom vnútorných signálov. Naučí sa ich rozpoznávať ako predmety a deje sveta mimo jeho vnútra. Avšak zrejme rozbor vnútorných informácií sa darí len po určitú hranicu. Je nám skrytou záhadou, ako sme vyslovili prvú vetu, ktorú sme neopakovali doslova po počutej, ako vznikajú tvorčie i konformné nápady, ako myšlienky, estetické hodnotenia, emócie, do akej miery je naše jednanie, rozhodovanie vro-

dené či získané a mnoho iných záhad dosť mrzutých, pretože zrejme v nás niečo koná, tvorí, rozhoduje, riadi a je to mimo priamej účasti vedomia. Samo vedomie s pomocníkom - vôľou, je niečo ako zmietajúci sa jasný bod nad hĺbinami, hýbanými neznámymi silami. Nám ako ľuďom ide o vedomé poznanie týchto síl a o možné ovládanie a pretvorenie. Nevieme púhym vedomým úmyslom zmeniť tep srdca, ani zväčšiť objem svalov. Ale urobme pár drepov a zamestnávajme svaly niekoľko mesiacov, oboje sa podarí. Zmeniť tep hneď.

Človek je málo zbehlý v často kritizovanom polotemnom umení introspekcie, avšak koniec-koncov počas stáročí u seba rozpoznal najmä týchto 9 rozdielnych psychických informácií: vedomie, počitky, vnemy, nutkania, pocity, city, emócie, pamäť a myšlienky. City a emócie sa odlišujú od ostatných psychických informácií polaritou: príjemné - nepríjemné. Nejestvujú neutrálne emócie, pretože je nemožné cítiť bez emócie.

P. D. Mc Clean delí emócie do troch hlavných typov: základné, špecifické a všeobecné. Medzi základné patria informácie o telesných potrebách, ako hlad, smäd, dýchanie, pohlavné uspokojovanie atď. Špecifické emócie aktivizujú zvláštne zmyslové reakcie, ako napríklad bdelosť na vnímanie, náhlych hlasných zvukov, alebo pociťovanie bolesti pri škodlivých podnetoch. Tradične ponímané emócie, ako láska, hnev atď., radí do tretej skupiny, medzi všeobecné, pretože sa vyskytujú vo vzťahu k situáciám, jednotlivcom, skupinám. Všeobecné emócie možno zaradiť do kategórie sebazáchovy a zachovania rodu. To neznamená, že by nemali úlohu i v estetických, kultúrnych a spoločenských javoch. Emócie poskytujú informácie o vonkajších

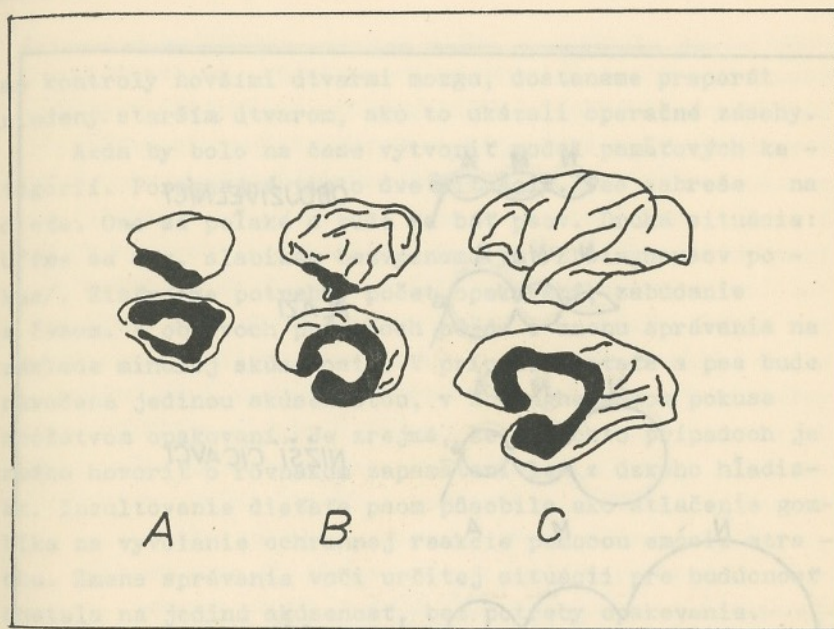
Obr. č. 1

starocicavčí mozog vytvára kruh okolo jašteričieho mozgu. Spolu s ním tvorí tzv. limbický lalok.

Limbický lalok je charakteristickým znakom pre všetky cicavce. Na obr. č. 2 čierne.

Neokortex je charakteristický pre mozgy vyšších cicavcov a kulminuje u človeka. Je sídlom vytvárania symbolov, signálov, abstrakcie, druhej signálnej sústavy. Pomerné zastúpenie troch mozgov znázorňuje náčrt troch balónikov s rôznou rozťažnosťou.

V kybernetickom význame jašteričí, staro- a novoci - cavčí mozog možno chápať ako biologické komputery. Každý z nich disponuje vlastnými poznávacími, motorickými,

A - králik, B - mačka, C - opica

Obr. č. 2

priestor a čas a tiež problémy riešiacou pamäťou odhadujúciimi funkciami. Pre psychológiu je to pozoruhodné, lebo podľa toho vlastnime tri osobitné druhy pamäti. Pamäť nie je len jedna. Bolo by možné rozpoznať činnosť jednotlivých pamätí? Na základe pozorovania etológov možno zhrnúť, že jašteričí mozog je schopný riadiť stereotypné správanie podľa zdedených šablón. Obsahuje riadenie týchto činností. Usídlit sa v území, nájsť úkryt, loviť, rozoznávať potravu, vrátiť sa do úkrytu, nájsť a poznať partnera druhého pohlavia, páriť sa atď. Avšak už v spoločnosti jašteríc bolo zistené, že sa vytvára hierar -

hrozbách pomocou polarity príjemné - nepríjemné. Avšak v dávnej minulosti vytvorené rodové skúsenosti predávané z generácie na generáciu sa nemôžu týkať v minulosti nejestvujúcich situácií, preto často nechránia pred nebezpečenstvom vo svete, ktorý si človek vytvoril rozumom. Mc Lean rozoznáva 6 typov správania riadených všeobecnými emóciami

1. skúmanie /orientačný reflex/,
2. agresivita,
3. ochrana,
4. zármutok,
5. radosť,
6. maznanie.

Rečové symboly umožňujú rozlišovať veľa variácií týchto emócií, ale pri skúmaní správania zvierat sa po väčšine musíme uspokojiť so zistením uvedených 6 typov emócií.

Z hľadiska riadenia organizmu emócie sú stratégie živých bytostí. Kybernetika sa vracia k hľadisku účelovosti v správaní organizmov. Druhy, ktoré sa účelne ne správajú, vyhynuli. Boli eliminované prirodzeným výberom. Je to účelovosť posudzovaná ľudským rozumom často nedokonalá, ba i nebezpečná, škodlivá, avšak napriek tomu udržala mnohé druhy po stá miliónoch rokov. Účelové správanie živých bytostí sa chápe len ontogeneticky. Nič nehovorí o tom, že by život ako celok mal nejaký účel. Hľadisko účelovosti sa vracia cez kybernetiku, veď automaty sú tiež stavené účelovo.

Emočná stratégia organizmov zreteľná najmä u nižších a vyšších cicavcov, sa riadi podľa nezreteľných, nedostatočne analyzovaných podnetov poskytovaných málo

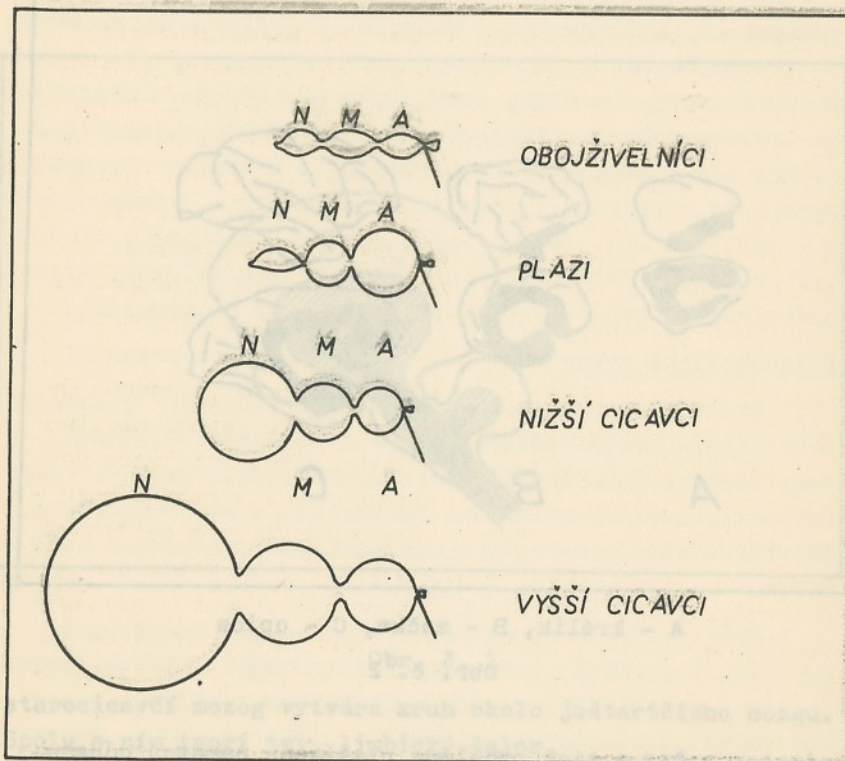
rozvinutou inteligenciou. Nepríjemné pocity strachu môžu sa viazať na niečo jasne nepoznané. Kôň, ktorý má dobrý čuch, ale pomerne slabý zrak, býva neobyčajne citlivý na neznáme podnety. Papierové vrečko ho môže vystrašiť; uskočí alebo zastane. Ak si však môže k vrečku čuchnúť, strach sa rozplynie a kôň pokračuje v ceste, akoby sa nič nebolo stalo. Naproti tomu človek s mohutne vyvinutým zrakom je skôr náchylný sa ľakať nezreteľných, slabosvetlených, neurčitých obrysov a tvarov v temnotách.

Fylogenetické úvahy

Úvaha venovaná emočnej stratégii riadenia cicavcov predstavuje obraz našich predkov a súčasných cicavcov. Nemyslíme si však, že nás ľudí sa už netýka. Naopak, pod vplyvom mohutne rozvinutého neokortexu a s ním rozumu nadobudla emočná stratégia neobyčajne na bohatosti a pestrosti.

Pozrime sa na vývoj cicavčieho mozgu. Začal pred 200 miliónmi rokmi, v ére jašteríc. Vtedy zvieratá, ktoré sa nikdy nenaučili hovoriť, začali vývoj orgánu, ktorý viedol až po dnešný mozog človeka. Azda najzaujímavejší výsledok štúdia mozgu človeka je, že dodnes zachováva štruktúru a organizáciu troch základných typov mozgu. Mc Lean ich nazval mozgami jašteričí, starocicavčí a novocicavčí. Tieto tri mozgy v jednom, napriek veľkým rozdielom v štruktúre a chemizme, musia si vzájomne signalizovať informácie a spolupracovať.

Najstaršie dedičstvo mozgu človeka /čierne/ je v podstate jašteričí mozog. Obklopuje miešny kmeň a obsahuje veľkú časť retikulárneho systému, stredného mozgu a základných ganglií. Oproti cicavčiemu mozgu /starocicavčí čiarkovane/ je to iba počiatok kortexu. Rozvíjajúci sa

Obr. 3

chia s tzv. alfa-zvieratom na čele. O toto postavenie alfa-zvierata sa vyvinie krutý boj v prípade konkurencie. Cestu do úkrytu sleduje jašteričí mozog jednoznačne, aj keď sa na nej vyskytujú nové nebezpečenstvá. Bolo by zaujímavé sledovať, nakoľko tieto prvky správania možno nájsť u človeka. Určitá posadlosť, úcta k ceremoniálnym rituálom, tvrdošijné lipnutie na určitom názore, aj keď sa podmienky, v ktorých bolo účelné, zmenili. Ak pozbaví-

me kontroly novšími útvarmi mozgu, dostaneme preparát riadený starším útvarom, ako to ukázali operačné zásahy.

Azda by bolo na čase vytvoriť model pamäťových kategórií. Porovnajme tieto dve situácie. Pes zabreše na dieťa. Ono sa pošaká a bude sa báť psov. Druhá situácia: Učíme sa tzv. slabikám bezvýznamovým /Ebbinghausov pokus/. Zisťujeme potrebný počet opakovaní, zabúdanie s časom. V oboch prípadoch pôjde o zmenu správania na základe minulej skúsenosti. V prípade dieťaťa a psa bude navodená jedinou skúsenosťou, v Ebbinghausovom pokuse množstvom opakovaní. Je zrejmé, že v týchto prípadoch je možno hovoriť o rovnakom zapamätaní len z úzkeho hľadiska. Inzultovanie dieťaťa psom pôsobilo ako stlačenie gombíka na vyvolanie ochrannej reakcie pomocou emócie strachu. Zmena správania voči určitej situácii pre budúcnosť nastala na jedinú skúsenosť, bez potreby opakovania. V druhom prípade, naopak, bolo treba veľa opakovaní. My slím, že tieto dva prípady možno len v určitom ohľade pripisovať rovnakej pamäti. Na prvý prípad je charakteristické fixovanie reakcie emočného rázu, bez potreby opakovania. Ďalej toto pamätanie je veľmi trvalé a ťažko sa ovládne rozumom, potrebujeme zvláštne vedenie a dlhší čas, ak chceme eliminovať, alebo ak sa má zabudnúť skúsenosť. Pri pokuse s bezvýznamovými slabikami je to obrátene, treba bojovať proti zabúdaniu.

Pamäť na úrovni emočnej, zvlášť strachu, nesie známky vpečatenia. Je charakteristická azda pre jašteričí a starocicavčí mozog. K. L. Lorenz vpečatenie objavil a pokusne dokázal u kačíc v situácii pre kačice úplne neprirodzenej. V umelej liahni ich vystavil pohybujúcemu sa predmetu bez prítomnosti kvočky. Kačice sledovali predmet, ako sledujú pohybujúcu sa kvočku. Na spustenie vro-

denej reakcie stačilo niekoľko podnetov. Ďalšie charakteristické rozlíšenie medzi pamäťou neokortexu a starších útvarov je v tom, že neokortex disponuje väčším stupňom voľnosti poznatkov. Zaraďuje ich do rôznych štruktúr podľa potreby a mení ich funkciu. Poznanie rozličných kategórií pamäti je dôležité pre učenie a výchovu. Ich prítomnosť je badateľná po celý život človeka, ale najmä u detí. Napríklad pamätanie rôznych chutí a vôní, prijímanie alebo odmietanie potravy, nápojov, osôb a veľkú časť toho, čomu u starších hovoríme črty osobnosti. Sú to však skôr miery upevnených a učením modifikovaných emočných reakcií. Ďaleko väčšia opatrnosť by bola potrebná pri výchovnom pôsobení na deti, zvlášť nebezpečná je emócia strachu, lebo blokuje potrebný cvik.

Charakteristickým znakom emócií je perseverácia. Tendenciu perseverácií pociťujeme, ak sa chceme naraz zbaviť rozumom nejakej vyvolanej emócie, ako žiarlivosti, hnevu, radosti, urazenej ješitnosti, strachu, lásky či nenávisť.

Ďalším krokom od nadvládý jašteričieho mozgu k neokortexu bol starocicavčí mozog. Predstavuje určitý pokrok, pretože disponuje širším stupňom voľnosti riadenia správania podľa zmien prostredia. Ani tento mozog nie je schopný slovnej komunikácie a musíme ho študovať podľa správania, rozhodovania, riešenia situácií a pod. Pokiaľ sa dieťa nevie slovami vyjadriť, jeho možno študovať tiež podobným spôsobom. Emočné riadenie je stále prítomné aj u dospelého.

Obidvom týmto mozgom chýba rozsiahlejšia schopnosť modelovania prostredia, interiorizácie. Pretože však emócie sú bližšie spojené s fyziológiou, vyznačujú sa silným vplyvom na rozhodovanie, určujú obsah zapamätania,

vytvárajú motivácie, dávajú úlohy k riešeniu neokortexu. Učenie na úrovni emócií a do značnej miery aj rozumu sa riadi podľa biologickej schémy na základe zákona efektu, ako ho formulovali I. P. Pavlov, L. Thorndike. Zákon efektu je vlastne spätnou väzbou medzi organizmom a prostredím.

Interiorizácia, analyticko-syntetické rozkladanie zmyslových údajov, modelovanie okolia včítane seba, je prevažne vlastnosťou neokortexu. Vyznačuje sa veľkou kapacitou voľne disponovateľných pamäťových údajov. Je v určitom zmysle najdokonalejším komputerm riadenia v zložitom štvordimenzionálnom priestoro-čase, v ktorom žijeme. Ako komputery vytvorené človekom, tak aj neokortex, je výkonným orgánom na najdokonalejšie riešenie požiadaviek predkladaných staršími mozgovými útvarmi.

Človek je tedy vlastne tvor s dvojitém riadením, emočne-rozumovým. Spoločenská komunikácia medzi ľuďmi vždy prebieha po dvoch linkách - emočnej a rozumovej. Je obťažné a nevhodné ich zamieňať. Bývajú ťažkosti v snahe dosahovať zmeny emočného rázu púhymi rozumovými argumentami. Napríklad často osobná prestíž /emočná stratégia poradia "skôr zobať"/ znemožní účelnú rozumovú spoluprácu aj medzi vysoko vzdelanými odborníkmi. Stále prítomné emócie predstavujú mohutný regulačný systém s určitým právom "veta", voláme ho "emočný náboj". Emočný systém, jeho zábery a stratégie sú často skryté uvedomeniu. Predstavujú vektor, ktorý má zameranie a silu, ktorá sa často prieči vedomým úmyslom. Vedomá vôľa je vtedy postavená proti vektoru "vôle" emočnej stratégie. Často to, čo nazývame vôľou, je vlastne vyvinuté úsilie postavené proti inej vôli v nás.

Odhaliť skrytú účelnosť vektorového emočného snaženia je zaujímavá úloha pre psychológiu. Dialektika dvojitého riadenia človeka, zvaná schizofyziológia, skrýva nebezpečenstvo pre ľudský rod, pretože prastaré účelnosti, ktoré sa osvedčovali v dávno minulom svete, ktorý nebol pretvorený rozumom, môžu sa stať osudné vo svete ľudským poznaním a rozumom pretvorenom. Človek je nútený vedome korigovať sám seba. Ak by to dokázal, vznikla by nová kvalita v evolúcii, vedome riadený vývoj. Napriek pesimizmu, najmä v kapitalistickom svete, človek vykazuje známky, že nastúpil cestu vedomého riadenia vývoja a cez ťažkosti to aj dokáže.

Dr. Mikuláš Milan, CSc.

AKO UDRŽAŤ ODBORNÚ ÚROVEŇ PRÁCE V PRAXI

Mnohí absolventi odborného štúdia psychológie po príchode na vidiecke pracoviská strácajú užší kontakt s ďalším rozvojom vedy, ktorú študovali. Ich aktivita sa disociuje v každodenných starostiach, ktoré sú mnohoraké a majú rôzne príčiny. Tomuto zjaveniu je možné čeliť okrem organizovanej formy postgraduálneho štúdia aj vhodnou organizáciou práce často i za menej kvalitných podmienok.

Terénny psychológ je zaangažovaný v diagnostickej praxi, ktorá ho máti pozmeňovať svoje ciele, vhodne spolupracovať so zainteresovanými odborníkmi z hraničných disciplín, samovzdelávať sa, urobiť v prípade potreby rozsahom menšie alebo väčšie hromadné vyšetrenia a výskumy a musí byť spravidla činný aj v oblasti psychologickej osvetly.

Takúto situáciu prežíval aj team pracovníkov, ktorý sa začal formovať v uplynulom období na našom pracovisku. Vhodná pracovná adjustácia si vynucovala uviesť do života akúsi internú komunikáciu o diagnostickej praxi a skúsenostiach. Vznikla forma tzv. pracovných seminárov, ktoré sa konali v dvojtýždenných cykloch. Ich náplň bola rôznorodá, bolo potrebné sa teoreticky zjednotiť, určiť hranice nutnosti a možnosti pri práci psychológa, prípadne rozvíjať prijateľné vzťahy s inštitúciami, ktoré majú s klinikou odborný kontakt. Jedným slovom vybudovať optimálny sociálny status.

Interné semináre poskytli platformu každému pracovníkovi, aby niekoľkokrát prehovoril a referoval o jednotlivých

používaných technikách v diagnostickej praxi, o metodologických a psychometrických princípoch. Pretože informácie treba kumulovať a často za nimi aj chodiť, navštívili niektorí pracovníci vedecké semináre usporiadané na VÚDPaP a všetci pracovníci boli na exkurzii po moravských psychologických a psychiatrických zariadeniach.

V diagnostickej praxi bolo zaužívané sústreďovať sa na kvalitu jednotlivých funkcií, zhodnotiť intelektové výkony a možnú mieru handicapu a retardácie. O osobnosti pacienta bolo menej údajov. Tento stav viedol k organizovaniu dlhodobého cyklu prednášok so zameraním na osobnosť. Každý takýto cyklus má svoje úskalia, či sa podarí organizačne, či bude aktivita a účasť, či neodmietnu prednášatelia pozvanie pre pracovnú zaneprázdnenosť a pod.

Doterajší priebeh seminárneho cyklu svedčí skôr o opaku. Prednášok o osobnosti sa zúčastňujú psychológovia z KPVK a LVÚ - Ľubochňa, pracovníci Katedry psychológie PF a KPÚ, niektorí pracovníci odboru školstva, psychiatrie, neurológ a iní hostia.

Cyklus prednášok o osobnosti zahájil prof. Holas pod názvom "Subjekt a psychické funkcie". Pokúsil sa ukázať, že psychika sa dá rozložiť na tri sféry: intelektovú, emotívnu a konatívnu. Ich súhra a proporcionalita je zjavná, preto porucha, regres alebo deficit jednej zložky zasahuje aj ostatné. Neexistuje prakticky prípad, keď by bol len úpadok intelektu.

Prednáška prof. Tardyho vzbudila bohatú diskusiu. Referent popísal modely osobnosti, zdôraznil potrebu študovať osobnosť na reflexnej báze a vyslovil názor, že osobnosť je funkciou role, situácie a osobných vlastností.

Z hľadiska sociálnej psychológie sa zaoberal osobnosťou vo svojej prednáške prof. Jurovský. Na základe výsledkov zahraničných aj vlastných výskumov sa pokúsil riešiť problém dedičnosť versus sociálna determinovanosť osobnosti.

Doc. Homola z Olomouca prednášal na tému "Dynamika osobnosti z hľadiska motivácie" a popri svojej vedeckej erudovanosti preukázal mimoriadnu prednášateľskú zručnosť udržať poslucháčstvo v pozornosti. O problémoch motivácie je široko informovaný a opieral sa o bohatý bibliografický materiál.

Akúsi všeobecnú psychológiu osobnosti s prihliadnutím k faktorovým modelom prednášala dr. Kolaříková. Poskytla tak možnosť psychológom v praxi uvažovať o tom, čo spája aspekt modelový a diagnostický.

V príjemnom prostredí LVÚ v Ľubochni prebehla prednáška dr. Smékala z Brna, ktorý pod názvom "Základné dimenzie osobnosti a ich diagnostikovanie" sa snažil ukázať jednotiace princípy osobnosti, dopátrať sa tak na základe analógie s mineralógiou určitej základnej mriežky osobnosti.

V rámci tohto cyklu vystúpi ešte doc. Hvozdič, ktorý prehovorí na tému "Osobnosť žiaka", doc. Kondáš na tému "Osobnosť v psychopatológii" a záverečná prednáška bude patriť dr. Pavlovkinovi, ktorý bude referovať o osobnosti z hľadiska diagnózy štruktúry intelektu.

Pretože psychologická klinika nemá vhodné miestnosti na takéto podujatia, prednášky sa uskutočnili v priestoroch Katedry psychológie PF v Banskej Bystrici, ktorej pracovníci prejavili mimoriadne porozumenie pre túto spoločnú vec.

Domnievam sa, že sú to základy počiatočnej spolupráce aj medzi pracovníkmi kliniky a katedry, ktorá sa konečne začína rozvíjať aj na pôde SOS SPS.

Aby obsah takýchto cenných informácií nebol prchavý, zaistili sme behom prednášok snímanie na magnetofón /so súhlasom prednášateľov/, obsah prednášok sa redakčne upraví a snáď sa podarí vydať zborníček o osobnosti.

Štefan Kováč

KPVK Banská Bystrica

POHĽAD DO ZABLATENEJ PRAXE

Oblieť sa čo najjednoduchšie, vniknúť do slangu, tvrdej to reči stavbárov, neodmietnuť ponúkajú slivovičku /tá z bielej slivky je najlepšia/, skôr byť skromný než dať pocítiť silu Olympu, otvoriť oči a pozorne vnímať, vtedy sa TI to podarí. Vyzbrojený poznatkami, ani sa nenazdáš a už narazíš na problémy. Paradoxom je to, že ľudstvom nahradená múdrosť je ďaleko väčšia ako problémy v praxi, a predsa tieto prevládajú. Máš neobyčajné poslanie, si psychológ, upravuj podmienky, buď poradcom, smelo harmonizuj to, čo život rozhádzal. A nezabudni na optimizmus.

Zamestnávateľ s Tvojou prácou sympatizuje, vytvorí TI materiálne podmienky, všetko však zostáva na Tebe. Pri rôznych diskusiách, prednáškach, na gremiálnych poradách, či priamo v teréne čoskoro zistíš, že technik je tvor sui generis, že vo svojej práci veľmi málo využíva poznatky humanitných disciplín. Je skôr zameraný na úlohy, ktoré má uložené vedením podniku. Kontroluje ich plnenie, práci s ľuďmi

sa už veľa nevenuje. To všetko na úkor systematického vedenia, výchovy a výberu pracovníkov. Zvyšovať si kvalifikáciu neznamená rozširovať si svoje potencionálne znalosti technika, inžiniera, ekonóma. To je jedna stránka ľudského činiteľa vo výrobnom procese. Tí druhí, výkonoví, od lopaty až po prácu na ťažkých stavebných mechanizmoch, nielenže citlivo zažívajú omyly v riadiacej sfére, ale zároveň žijú a pracujú väčšinou na voľnom priestranstve, veľakrát pod vplyvom nepriaznivých poveternostných podmienok /mráz, dážď, teploty/, čím dochádza k sťaženému vnímaniu, zníženej pozornosti a súčasne k zvýšeniu námahy. Charakteristickou pre stavebnú výrobu je tiež sezónnosť prác, nespokojnosť so zimnou prevádzkou, čo má za následok odraz v zdravotnom stave, práceneschopnosti, absencii a pod. Typickými sú nepredvídateľné technologické zmeny, časté poruchy strojov, nedostatok materiálov, s čím súvisí i časté prerušenie práce. Zmarenie aktivity, po našom frustrácia. Pracovníci často menia miesto práce, sú odlúčení od svojich rodín, z ďaleka musia dochádzať na svoje pracoviská. Estetickosť práce je nízka, sociálne zariadenia provizorné, zvlášť mladí ľudia to neznášajú. Pracoviská sú odľahlé, trpí tým komunikačný systém. Výsledky sociálno-psychologických prieskumov potvrdili vysoké percento fluktuácie.

Vstupuješ do chaosu, po roku - dvoch sa TI niečo podarí. Ak si osamelým v poli, vďaka operatíve a prakticismu, ani na Pearsona čas nezostáva. Nech nám to onen pán prepáči.

Peter Krbaťa
n. p. Doprastav

Zhodnotenie, rozbor a výsledky práce psychologického pracoviska DOPRASTAV n.p. od jeho založenia /r. 1968-1970/

Podobne ako v iných podnikoch koncepcia personálnej práce v našom podniku v rokoch 1967-1968 predpokladala vytvorenie podmienok pre rozvoj a uplatnenie moderných poznatkov z oblasti psychologickéj a sociologickej vedy. Tak sa v auguste 1968 začalo budovať odborné psychologické pracovisko s cieľom aplikovať humanitné poznatky priamo do podnikovej praxe. Po viac ako dvoj-ročnej činnosti tohto pracoviska možno výsledky, v porovnaní s inými terénnymi pracoviskami, hodnotiť ako prínos do personálnych činností. Potvrdila sa i skutočnosť, že jednou z najefektívnejších ciest aplikácie poznatkov vied o človeku je práca psychológa priamo v teréne. Výhodou oproti možnosti spolupracovať na problémoch s odbornými servisnými inštitúciami je priamy kontakt so špecifickými podmienkami stavebnej výroby Doprastavu n.p. a tým i možnosť systematického sledovania, resp. operatívneho riešenia problémov týkajúcich sa ľudského činiteľa.

Koncepciu a výsledky práce možno v pohľade zhrnúť do troch okruhov.

A. PRÍPRAVNÁ FÁZA

1. Štúdium podnikovej problematiky

- špecifičnosť technologických a organizačných podmienok Doprastavu n.p. /rozľahlosť pracovísk, fluktuácia, nepriaznivé povetnostné vplyvy, znížená estetičnosť práce, odlúčenosť pracovníkov od rodín, nepravidelná životospráva, mechanizácia a ľudský činiteľ a pod./.

2. Budovanie psychologického pracoviska

- zhromažďovanie konkrétnych psychologicko-výskumných a diagnostických metód,
- spracovanie projektu psychologického laboratória /prístrojová technika, registračné zariadenia/, podarilo sa realizovať v priebehu roka 1969,
- návrh učebne s kompletným vybavením /audiovizuálne pomôcky, nábytok a iné vybavenie/ pre účely krátkodobých školení spolu s ubytovacou kapacitou cca 40 ľudí, ďalej pre psychologické vyšetrenia, prednášky, jazykové kurzy a pod. K použitiu realizované v III. štvrtroku 1970.

B. APLIKAČNÁ FÁZA

1. Využitie testových metód, overovanie výsledkov

- vstupné vyšetrenie novopričádzajúcich pracovníkov, hlavne absolventov vysokých a stredných škôl. Vyšetrených cca 160 pracovníkov. Diagnostikovala sa intelektová kapacita, temperamentálne založenie, profil faktorov osobnosti, adaptačná dispozícia, záujmová zameranosť, predpoklady k riadiacej práci,
- vyšetrenie 15 uchádzačov navrhnutými závodmi do majstrovských škôl,
- výber učňov pre SPŠS v Táboře,
- batéria testov zameraná na diferencované posúdenie zručnosti u učňov. V roku 1969 overená na menšej skupine a v septembri 1970 sa použila na spracovanie všetkých novoprijatých učňov získaných náborom v počte 154. Použitá batéria diag -

nostikovala intelektovú kapacitu, celkovú vytrvalosť a predovšetkým prakticko-manipulačnú zručnosť. Individuálne spracovanie a súčasne spracovanie profilov profesií podľa tried boli v novembri 1970 odovzdané riaditeľovi OU a k sledovaniu pedagogickým a výchovným pracovníkom. Batéria sa osvedčila a mienime ju použiť na retestáciu vždy po roku štúdia na OU, po užití u novoprichádzajúcich učňov k skúmaniu,

- predbežné vyšetrenie 80 strojníkov závodu 4. Výsledky sa použili ako základ pre vytvorenie profesiogramu a zároveň rozšírenej batérie pre zisťovanie spoločnosti u tejto profesie /prvý polrok 1969/,
- v rámci pravidelného vyšetrenia sa uskutočnili pohovory s 26 záujemcami o inzerované funkcie vedúci vzdelávacieho oddelenia a vedúci personálnych oddelení na závode 2 a 4,
- individuálno-poradenská služba rodičom, ktorí rozhodujú o ďalšom študijnom zaradení svojich detí,
- spolupráca s lekárom pri určovaní stupňa neuroticitaty.

Z doterajšej skúsenosti s používaním testových techník možno uzavrieť, že získané výsledky majú významný vzťah k úspešnosti, resp. neúspešnosti v pracovnom zaradení. Metódami je možné "odhaľovať talenty", poprípade poukázať na niektoré negatívne prípady. Je však potrebné vychádzať z charakteru požiadaviek tej-ktorej pracovnej funkcie, spracovať orientačné profesiogramy a až potom voliť výberové techniky. Tento postup sa ukazuje najefektívnejší, vyžaduje si však dlhodobejšie skúmanie predovšetkým v riadiacich funkciách.

2. Výskumné úlohy, spracovanie, výsledky

- výskum adaptácie absolventov na vzorke 57 náhodne vybraných absolventov zo všetkých závodov, zameraný na niektoré problémy vpravovania sa do podmienok pracovnej funkcie a celkového prostredia Doprastavu n.p. Získané výsledky ukázali nám mnohé problémy, ktoré mladí ľudia zažívajú v období adaptácie. Správa končí námetmi a opatreniami, ktoré by viedli k zlepšeniu adaptácie na pracovné prostredie. Realizované v I. štvrtroku 1969,
- výskum týkajúci sa problematiky stavebných strojov. Dotazník vyplnilo 100 strojníkov závodu 4, šlo nám v ňom o získanie podkladov o tom, ako pracujúci u nás hodnotia pracovné zaradenie, ako sa v práci cítia, čo im prekáža a čo ich v práci podporuje. Výsledky obsahujú skúsenosti a návrhy, ktoré by viedli k racionálnejšiemu využitiu súčasného stavu. Realizované v I. polroku 1969,
- sociologický prieskum v ÚD Rača. Štruktúra dotazníka kládla hlavný dôraz na možnosť vysondovať príčiny a motívy fluktuácie, zistiť stav sociálnych zariadení, spokojnosť s pracovným zaradením, zárobkom a ostatnými dôležitými faktormi významnými z hľadiska stabilizácie. Prieskumu sa zúčastnilo 52 pracovníkov. Spracované výsledky boli prejednané s vedením závodu 6, odovzdané podnikovému vedeniu a vedúcej personálneho odboru. /I. polrok 1970/,
- prieskum sociálnych zariadení /I. polrok 1970/ poukázal na vzorkách vybraných zo všetkých závodov na súčasný stav a mnohé problémy,

- anketa "Ako využívate svoj pracovný čas" na PR, ktorá ukázala na problém nedostatku odbornej literatúry a nedostatok času na plánovanie a premýšľanie vecí u riadiacich pracovníkov.

3. Nová technika pracovného hodnotenia

- 5-bodová škála kombinovaná vhodným verbálnym hodnotením, na tom istom tlačive sa bude opakovať hodnotenie každý rok. Tak ako v kritériách i v celkovom hodnotení získame za viac rokov určitý obraz resp. pracovný profil hodnoteného. S metodikou boli oboznámení vedúci personálnych oddelení na závo - doch. Hodnotili sa všetci vedúci pracovníci, strediskári, stavbyvedúci. V III. štvrtroku 1970 sa výsledky štatisticky spracovali, ktoré umožňujú porovnanie medzi závodmi i profilovú úroveň použiť tých kritérií u jednotlivca.

4. Iná činnosť

- prednášky na PR, OU i mimo podnik,
- osvetová činnosť.

C. FÁZA DLHODOBÉHO SYSTEMATICKÉHO VÝSKUMU

1. Profesiogram strojníka stavebných mechanizmov

- spracovaný v priebehu roku 1969. Obsahuje popis pracovnej činnosti strojníka, štatistickú analýzu jednotlivých požiadaviek a návrh testových a prí - strojových techník pre zistenie pracovnej spôsobilosti,
- v náväznosti na dlhodobý plán vypracovania profesio - gramu strojníka spracovali sa výsledky použitej

batérie testov /kurzy strojníkov v Harmónii, skupiny zo školského strediska v Trenč. Biskupiciach, cca 100 strojníkov/. Výsledky boli spracované v r. 1970 do jednotlivých štandardov a použité ako základ pre overovanie na širšej vzorke zároveň s použitím objektívnejších metód. /Plán pre rok 1971 v spolupráci s psychologickým laboratóriom ÚEOS v Bratislave/,

- v ďalšej etape chceme overiť validitu získaných výsledkov, vyvodiť korelačné vzťahy vzhľadom k úspešnosti v pracovnom výkone.

2. Bezpečnosť práce

- opierajúc sa o výsledky prieskumu, chceme využiť poznatky psychológie i v praktickom uplatnení /rizikové pracovné miesta, nevhodnosť, názorné školenie bezpečnostných technikov, úprava pracovného prostredia/.

3. Kádrové rezervy

- vychádzajúc z kritérií obsiahnutých v uznesení ÚV KSČ z roku 1970 o kádrovej a personálnej práci spolupracovať na metodike výberu kádrových rezerv, doplniť nové kritériá pracovného hodnotenia a použiť psychologické vyšetrenie ako jedno z dôležitých kritérií pri zaraďovaní na riadiace funkcie.

4. Prístrojová laboratórna technika

- overovanie a modifikovanie funkcií aparátúr tak, aby bolo možné prevádzkať vyšetrenia priamo v teréne, ad - justácia do miestností v zmysle zásad laboratórnej činnosti /odstránenie rušivých vplyvov, optimalizácia pokusnej situácie, vylepšenie registračných techník a poč./.

VEDECKOVÝSKUMNÝ INŠTITÚT
KOMPLEXNÉHO SOCIÁLNEHO VÝSKUMU V LENINGRADE

Vedeckovýskumný inštitút komplexného sociálneho výskumu pri Leningradskej štátnej univerzite A. A. Ždanova /Na učno - issledovateľskij institut komplexnych sociálnych issledovanij/ NIIKSI/ vznikol v roku 1965 zlúčením nových vedeckých špecializovaných tređísk, ktoré sa vytvorili v priebehu posledných 15 rokov na leningradskej univerzite, predovšetkým na jej filozofickej a ekonomickej fakulte. Teraz má NIIKSI cez 100 vedeckých pracovníkov a spolupracovníkov. Laboratóriá inštitútu sú vedeckou základňou mnohých katedier humanitných fakúlt Leningradskej štátnej univerzity.

NIIKSI zameriava svoju výskumnú činnosť tromi základnými smermi:

1. Človek a jeho pracovná činnosť.
2. Plánovanie sociálneho rozvoja pracovných kolektívov.
3. Sociálne problémy vysokoškolského vzdelávania a výchovy študujúcich.

V rámci jednotlivých tém sa riešia tieto problémy:

1. Človek a jeho pracovná činnosť :

- psychologické štruktúry a typizácia individuálnych vlastností človeka, individuálna a veková menlivosť dospelého človeka,

- sociálno-psychologické aspekty vnímania, vzájomného chápania medzi ľuďmi a komunikáciami,
- činnosť človeka - operátora v zložitých automatizovaných riadiacich systémoch.

2. Plánovanie sociálneho rozvoja pracovných kolektívov:

- sociálne plánovanie v priemyselnom podniku,
- plánovité utváranie a uspokojovanie duchovných potrieb v pracovnom kolektíve,
- bilančná metóda plánovania prípravy robotníkov v priemyselnom podniku,
- ekonomické základy likvidácie nekvalifikovanej práce,
- sociálne problémy riadenia malých výrobných kolektívov v pláne sociálneho rozvoja kolektívu podniku,
- efektívnosť právnych noriem pri regulovaní sociálnych procesov.

3. Sociálne problémy vysokoškolského vzdelania a výchovy študujúcich:

- zdokonaľovanie foriem výchovnej práce na univerzitách,
- sociálno-pedagogické problémy vysokoškolského vzdelania a výchovy študujúcej mládeže.

Tieto tri základné smery vedeckého výskumu inštitútu /najdôležitejší je smer druhý/ predstavujú náplň činnosti osem vedeckých laboratórií. Z nich vyberáme náplň činnosti psychologických laboratórií.

Laboratórium diferenciálnej psychológie v rámci svojho základného úkolu - komplexného štúdia osobnosti - vypracovalo systém diagnostických prostriedkov zameraný na štúdium

človeka v rôznych podmienkach. Stanovila sa variantnosť celého radu najdôležitejších somatických, psychofyziologických a psychologických charakteristík dospelých ľudí, určité rozsahy odchýliek týchto charakteristík a zostrojené meracie stupnice.

V laboratóriu sa utvára nový vedecký smer, veda o fazách, periódach optimálneho rozvoja človeka, "rozkvetu" jeho fyzických a duševných schopností /akmeológia/.

Laboratórium sociálnej psychológie sa v súčasnosti zaoberá týmito témami:

- a/ človek ako subjekt vzťahov medzi ľuďmi,
- b/ psychologické aspekty riadenia výrobných kolektívov,
- c/ vedecká organizácia pedagogického procesu na vysokej škole.

V rámci výskumu problému "Psychologické aspekty riadenia výrobných kolektívov", ktorý je súčasťou komplexnej témy "Plánovanie sociálneho rozvoja pracovných kolektívov" sa riešia tieto otázky:

- vedúci a riadenie vzájomných vzťahov vo výrobných kolektívoch,
- vzory jednania pri formálnom a neformálnom vedení,
- spojenie vedúceho a kolektívu,
- typologické zvláštnosti osobnosti vedúceho.

Praktické odporúčania, ktoré laboratórium na základe svojich výskumov poskytuje, už využilo mnoho podnikov ku zlepšeniu štýlu vedenia a riadenia, práce s kádrami, k zvýšeniu úrovne socialistickej súťaže, zlepšeniu organizácie prémiovania a k riešeniu pracovných konfliktov.

Laboratórium aplikovanej psychológie skúma činnosť operátora v zložitých automatizovaných riadiacich systémoch. Sústreďuje sa na tieto otázky:

- a/ inžiniersko-psychologické štúdium organizácie a usporiadania pracovného miesta operátora,
- b/ optimálne kódovanie informácií prijímaných človekom v riadiacich systémoch,
- c/ inžiniersko-psychologické otázky vytvárania a hodnotenia prostriedkov zobrazenia,
- d/ niektoré analytické prístupy k úlohám rozdeľovania funkcií.

Práce, ktoré sa v laboratóriu v rokoch 1967-1969 vykonali, prispeli k rozvoju teórie a metód výskumu, zvlášť metód psychofyziologických charakteristík človeka zúčastňujúceho sa riadenia systémov a zásad projektovania veľkých systémov. Okrem toho boli vypracované konkrétne technické odporúčania pre projektovanie zariadení, ktoré sú súčasťou týchto systémov a spájajú človeka s technickými prostriedkami systému. V teoretickom pláne NIKSI sa výskum činnosti človeka v riadiacich systémoch považuje za podklad pre vypracovanie inžiniersko-psychologických zásad teórie riadenia; je úzko spojený ako s matematikou a kybernetikou tak i s antropologickými vedami.

Z časopisu "Moderní řízení"

1971, č. 5

Spracoval R. K.

IV. VŠEZVÄZOVÝ ZJAZD PSYCHOLÓGOV

Zjazd trval 4 dni: 18. - 21. júna 1971. Po Moskve, Leningrade, Kijeve sa dostala mestu Tbilisi resp. tamojším psychológom zodpovedná a čestná úloha usporiadať IV. zjazd sovietskych psychológov. Nie bezdôvodne. V hlavnom meste Gruzínskej SSR je okrem univerzitného psychologického pracoviska /pod vedením R. G. Natadze/ aj Psychologický ústav D. Usnadzeho Gruzínskej akadémie vied /pod vedením A. S. Prangišviliho/. Práve tento ústav bol spolusporiadateľom IV. zjazdu.

Profesia psychológa patrí aj v ZSSR k relatívne najrýchlejšie sa rozvíjajúcim vysokoškolským profesiám. V súčasnosti je v ZSSR vyše 2 000 plne kvalifikovaných psychológov, ak berieme za kritérium členstvo v Spoločnosti psychológov ZSSR.

Odborným záberom a rozsahom, počtom referátov sa IV. zjazd priblížil medzinárodným či svetovým podujatiam. Okrem plenárneho zasadnutia sa na zjazde uskutočnilo 6 sympózií a 26 tematických zasadnutí. To znamená, že simultánne prebiehalo 8 niekedy až 9 rôznych podujatí a že celkove odznelo /resp. malo odznieť/ cca 300 referátov. Ich súhrny vyšli tlačou v knihe v rozsahu 1 006 strán, ktorú účastníci dostali pri registrácii.

Prvé plenárne zasadnutie otvoril prezident kongresu A. S. Prangišvili. Po pozdravných prejavoch štátnych a straníckych reprezentantov ZSSR a GSSR predniesol takmer dvojho-

dinový prejav prezident Spoločnosti B. F. Lomov na tému "Stav a perspektívy rozvoja psychológie v ZSSR vo svetle uznesení XXIV. zjazdu KSSZ". Bolo to po každej stránke hodnotné vystúpenie bilancujúce dosiahnuté výsledky sovietskych psychológov, kritizujúce nedostatky a vytyčujúce perspektívy. Po referáte vystúpilo niekoľko prominentov s akoby voľne prednesenými koreferátmi, ako napr. B. G. Ananjev, E. V. Šorochova, G. Š. Kostjuk, kým na iných sa neušlo času. Nasledovať mal totiž druhý hlavný referát "50 rokov psychologickéj vedy v sovietskom Gruzínsku". Pre onemocnenie autora R. G. Natadzeho však došlo k zmene programu. Referoval V. D. Nebylicyn na tému "Aktuálne otázky diferenciálnej psychológie" /pôvodne to mala byť večerná prednáška/.

Na druhý, tretí a dopoludnia štvrtého dňa boli na programe sympózií a tematické zasadania. Už ich názov prezrádza, že sa na nich rokovalo o veľmi aktuálnych problémoch, ako to neskoršie poukážeme, s rozdielnou úrovňou.

Sympóziá boli zamerané na tieto problémové okruhy:

1. Poznanie a činnosť /Predseda A. N. Leontjev, 6 referátov/
2. Formovanie osobnosti žiakov a problémy výchovy /L. I. Božovič + 7/
3. Psychológia, technický pokrok a problémy riadenia /B. F. Lomov + /
4. Stav a perspektívy rozpracovania teórie sociálnej psychológie /A. A. Bodalev + 25/
5. Psychický vývin dieťaťa v procese učenia /P. Ja. Gaļperin + 9/

6. Psychológia diagnostiky rozumového vývinu
/N. A. Menčinskaja + 11/

Tematické zasadnutia, ktorých priebeh, pokiaľ sa to dalo usúdiť z nereprezentatívnych skúseností, sa podstatne nelíšil od sympózií, mali nasledovné názvy /vedúci a počet referentov/:

1. Otázky psychologickéj metodológie /Je. V. Šorocho - va + 6/
2. Problémy psychofyziológie senzorických procesov /V. P. Zinčenko + 6/
3. Reč: a/ psychológia vnímania a rozumenia reči /A. A. Leontjev + 6/
b/ psychológia učenia inojazyčnej reči, det - ská reč /N. I. Žinkin + 6/
4. Myslenie /N. L. Eliava + 7/
5. Psychológia pamäti /A. A. Smirnov + 5/
6. Psychológia a fyziológia emócií /F. D. Gorbov + 7/
7. Osobnosť a metódy jej skúmania /B. G. Norakidze +6/
8. Psychológia tvorivosti /M. G. Jaroševskij + 8/
9. Psychológia práce: a/ Psychologické problémy pro - fesionálnej orientácie a "profraboty" /V.V. Čebyševa + 6/
b/ Psychologické problémy pra - covného výcviku a organiza - cia práce /Je. A. Milerjan + 6/

10. Potreby a vôľa /Š. N. Šchartišvili + 3/
11. Problémy diferenciálnej psychológie /B. G. Nanan - jev + 5/
12. Problémy vývinovej psychológie /A. V. Zaporozec + 12/
13. Psychológia výuky /V. V. Davydov + 10/
14. Otázky psychológie "ustanovky" /A. S. Prangišvili + 5/
15. Špeciálna psychológia: a/ Defekty rozumového vývi - nu /Ž.I. Šuf + 7/
b/ Defekty analyzátorov /B. I. Ľubovskij + 8/
16. Problémy psychológie telesnej výchovy a športu
a/ Skúmanie problémov osobnosti i činnosti športov - ca /P. A. Rudik + 6/
b/ Skúmanie problémov psychickej pripravenosti športovcov na súťaž /A. C. Puni + 6/
17. Psychologické problémy ťažkovychovateľných ado - lescentov a mladistvých delikventov, problémy fo - rénznej psychológie /M. A. Alemaskin + 5/
18. Patopsychológia a zdravotnícka psychológia
a/ Patopsychológia /I. T. Bžalava + 6/
b/ Zdravotnícka psychológia /V. N. Mjasiščev, M. S. Lebedinskij, Ju. M. Poljakov + 7/
19. Neuropsychológia /A. R. Lirijs + 4/
20. Problémy dejín psychológie /A. V. Petrovskij + 4/
21. Problémy zoopsychológie /K. E. Fabri + 6/

22. Problémy schopností /N. S. Lejtes + 6/
23. Matematická psychológia a problémy modelovania informačných procesov /V. V. Čavčanidze + 6/
24. Pozornosť a psychické regulácia činnosti /N. F. Dobrynin + 5/
25. Súčinnosť mozgových hemisfér /V. M. Mosidze + 13/
26. Neurofyziologické základy pamäti /V. M. Okudžava + 15/.

Niet pochyb, že sympóziá a tematické zasadania pokrývajú resp. sa týkajú takmer všetkých, na veľkých kongresoch pertraktovaných problémov. Dá sa hovoriť aj o medzinárodnom charaktere referátov; zo 116 v ZSSR žijúcich národov predsa len vysoko dominovali ruskí psychológovia, hoci v nebývajúcej miere sa na pódium dostali aj gruzínski psychológovia. Jednako to bol zjazd sovietskych psychológov, nesúci črty tamjšej psychológie. Najlepšie to ilustruje azda problematika osobnosti, ktorá na rozdiel od iných krajín, sa pohybovala na úrovni filozoficko-teoretickej, prípadne pedagogicko-psychologickej. Za danej situácie doslovný rozruch vyvolal propagačný materiál bratislavského národného podniku Psychodiagnostické a didaktické testy, ponúkajúci rôzne testy.

Je to akiste paradox, že z tak rozsiahleho programu som nakoniec absolvoval len jednu tridsatinu. Zato však som sa na kongrese veľmi dozvedel na tvári miesta od druhých. Rad sovietskych psychológov, ako aj všetci zahraniční hostia - z Poľska /4/, z NDR /18/, z Maďarska /5/, z Bulharska /4/, z Rumunska /1/ a z ČSSR /7/ - bývali v jednom hoteli. Tu je niekoľko postrehov zo spoločných stretnutí. Napriek jednotnému - všeobecnému marxistickému metodologickému prístupu -

- je pre sovietsku psychológiu, najmä z pohľadu zjazdu, typická existencia rôznych škôl. Napríklad v biologicky orientovanej psychológii sú to "leningradskí pavlovovci", teplovovci, Uchtomského škola a ďalší. Prívrženci rôznych koncepcií, ktoré sa v ZSSR vyvinuli takmer vo všetkých disciplínach, sa prejavujú na zjazdoch v búrlivých diskusiách.

Inou črtou, vyplývajúcou z rýchleho rozvoja psychológie v ZSSR, je diferencovaný vývin štruktúry psychologických vied ako celku. Kým napríklad v oblasti diferenciálnej psychológie, inžinierskej psychológie, čiastočne aj v genetickej psychológii a inde, sovietski psychológovia tak povediac z vlastných dosiahli špičkové výsledky medzinárodného ohlasu, zatiaľ v iných oblastiach sa vyskytli, ako o tom hovorili sami sovietski kolegovia, referáty so slabšou úrovňou. Nádejné je, že práve generácia 30 - 40 ročných je tou relatívne najsilnejšou a najprogressívnejšou skupinou sovietskych psychológov. Čo nám imponovalo, to bola suverennosť prejavu referentov. Až na malé výnimky, referujúci hovorili späť, resp. prihovárali sa poslucháčom. K dispozícii mali iba krátke poznámky alebo abstrakt, čo bolo nevýhodou pre toho, kto chcel kópiu referátu. Svedčí to však jednak o výbornom ovládaní vlastnej problematiky, ale aj o rétorických spôsobilostiach, ktoré u nás tak citeľne postrádame.

Organizácia zjazdu nebola taká, ako sme na to zvyknutí. Jednako prislovečná vládnuť a priateľskosť Gruzíncov zatlačila nakoniec do pozadia to, čo sa v kuloároch kritizovalo.

Celkove účasť na zjazde pokladám za významnú ideovo-metodologicky jedinečnú odbornú skúsenosť. Možno ešte väč-

ší význam má nadviazanie osobných kontaktov s celým radom pracovníkov doteraz známych iba z literatúry. Nie menej významným výsledkom je upevnenie družby medzi hosťami zjazdu - psychológmi zo socialistických krajín tak po pracovnej ako aj osobnej stránke.

Dr. D. Kováč, DrSc.

S P R Á V A

O USKUTOČNENEJ MEDZINÁRODNEJ VEDECKEJ KONFERENCII NA TÉMU "SOCIALIZAČNÉ PROCESY U SÚČASNEJ EURÓPSKEJ MLÁDEŽE"

Konferencia sa konala v plánovanom termíne od 14. do 17. júna 1971 v Dome vedeckých pracovníkov SAV v Smoleniciach.

Jej usporiadateľom bol Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave, ktorý sa postaral o organizačné a finančné zabezpečenie konferencie. Spoluusporiadateľmi boli Slovenské psychologická spoločnosť pri SAV, ktorá sa postarala o to, že sa konferencia mohla konať vo veľmi vhodnom prostredí; tretím poriadateľom bola Európska asociácia pre experimentálnu sociálnu psychológiu, ktorá sa postarala o zastúpenie člena svojho výboru v prípravnom výbore konferencie a o účasť zahraničných účastníkov z kapitalistických štátov, ktorí sa však napriek jej dobrej snahe na konferencii neobjavili /všetci však s náležitým ospravedlnením a jeden dodal i referát/. Pozvanie účastníkov zo socialistických štátov obstaral prípravný výbor, tak isto účastníkov zo Švédska.

Konferencie sa zúčastnilo 33 odborných pracovníkov z ČSSR, 9 účastníkov z cudziny a 10 technických pracovníkov /sekretariátu, technikov a prekladateľov/.

Plánovaný program konferencie sa presne dodržal.

Okrem otváracích prejavov a konečného vyhodnotenia odznelo na konferencii spolu 23 odborných referátov a zhruba 15 diskusných príspevkov. Referáty mali takmer výlučne charakter štúdií, vypracovaných na podklade výskumov v teóre. V konečnom vyhodnotení, s ktorým súhlasili všetci účastníci, sa o nich konštatovalo:

1. Z teoretického stanoviska boli procesy socializácie a mládeže charakterizované psychológmi i sociológmi ako individuálne psychické deje, ktorými jednotlivec v interakcii so svojím sociálnym prostredím sa včleňuje do spoločnosti. Osobitne sa zdôraznili odlišnosti týchto procesov v spoločnostiach socialistickej spoločnosti a v osvetlení podľa učenia vedeckého socializmu.

2. Preukázala sa komplexnosť skúmania týchto procesov, a to prácou psychológov, pedagógov, sociológov, kriminológov a lekárov, ktorí boli na konferencii prítomní a ktorí svojimi výskumami dokumentovali mnohodorový prístup k vedeckému riešeniu problémov socializačného procesu súčasnej mládeže.

3. Prednesené príspevky svojím obsahom reprezentovali dosť široký výskumnícky záber do štúdia socializačných procesov. Dotýkali sa hlavne týchto jeho psychických aspektov: umiestnenie adolescenta v sociálnom svete, rast a vývin jeho intelektuálnej i sociálnej zrelosti, kognitívne procesy, motivácia, záujmy, postoje, sebavedomie, individualizmus a kolektivismus, spoločenská aktivita, spoločenská adaptácia a adjustácia, svet mladých a svet dospelých.

4. Prednesené príspevky svedčia, že výskum venuje dostatočnú pozornosť jednotlivým oblastiam sociálneho prostre-

dia a jednotlivým socializačným činiteľom, ktoré pre mládež reprezentuje rodina, škola, práca a zamestnanie, ale i jednotliví ľudia a iní dospelí, súrodenci a vrstovníci, skupiny ľudí, škola a školská trieda, školské i pracovné kolektívy.

5. Konferencia výrazne odrazila i tú skutočnosť, že problémy socializácie sa v rozličných krajinách Európy študujú nielen s teoretickým, ale i praktickým zámerom. Ako najvýraznejšie aplikačné oblasti štúdia socializačných procesov sa ukázali tieto spoločenské oblasti: výchova a vzdelávanie /v rodine, v škole, masovými komunikačnými prostriedkami/; práca /formovanie záujmov mládeže o povolanie, profesionálna orientácia, začlenenie mladých ľudí do pracovných podmienok/; kriminalistika /najmä starostlivosť o mladých delikventov/; verejný život /usmerňovanie mládeže v oblasti sexuálneho života a príprava na manželský život, organizovanie a vedenie mladých ľudí vo formálnych spoločenských skupinách/.

Konferencia mala ako hlavný cieľ získať pohľad na to, ako sú v jednotlivých štátoch Európy rozpracúvané problémy vrastania mládeže do spoločnosti. Svoj cieľ dosiahla v tom, že na vysoko kvalitných ukážkach ten pohľad skutočne poskytla, a to z okruhu šiestich európskych štátov. Možno len ľutovať, že sa napriek dobrej snahe prípravnému výboru nepodarilo sústrediť na konferenciu ešte viac krajín /odrieknutie prihlásených v poslednej chvíli/. Na druhej strane konferencia bola prvou medzinárodnou príležitosťou, na ktorej sa veľmi dôstojne prezentovalo päť socialistických krajín. V tom smere znamená pre rozvoj prác na tomto poli práve v socialistických krajinách veľmi mnoho.

Cieľom konferencie, vzhľadom na postavenie Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie bolo konfron-

tovať prácu ústavu na tomto poli s prácou v iných krajinách, overiť, či vecne, metodicky a závermi je na svojom mieste a jej porovnaním s prácami v iných štátoch postarať sa tak o jej tematické obohatenie, ako i o metodické vylepšenie. V tomto smere konferencia priniesla pre prácu ústavu i pre prácu početných psychologov a iných pracovníkov z ČSSR na konferencii zúčastnených mnoho nových podnetov; no v tomto smere si jej prínos vysoko cenili aj pracovníci zo zahraničia.

Účastníci konferencie veľmi kladne hodnotili kvalitu prednesených referátov a jednomyseľne sa dožadovali toho, aby sa poriadatelia konferencie postarali o ich vydanie v špeciálnom zborníku.

Napokon účastníci konferencie - domáci, ale hlavne zahraniční - vysoko ocenili organizačnú úroveň konferencie, jej odborný i spoločenský program, i celkové ovzdušie, v ktorom sa konala. Vyslovili v tom smere i verejné poďakovanie, ktoré však patrí nielen organizátorom konferencie, ale i nevšednému porozumeniu Ministerstva školstva SSR, ktoré ju hmotne zabezpečilo, ako i Predsedníctvu SAV, ktoré umožnilo umiestniť ju do veľmi dôstojného rámca.

Univ. prof. dr. A. Juravský, DrSc.

MEZINÁRODNÁ PORADA EXPERTOV UNESCO V BRATISLAVE

V dňoch 26. - 30. novembra 1970 sa uskutočnila v Bratislave v rámci podujatí Roku medzinárodnej výchovy na základe odporúčania porady ministrov školstva európskych štátskych štátov UNESCO /november 1967/ dohoda medzi vládou ČSSR a

UNESCO porada na tému "Význam a úloha profesionálnej orientácie a poradenstva v permanentnom integrovanom vzdelávaní."

Poradu organizačne i poriadateľsky zabezpečovali dve bratislavské vedeckovýskumné ustanovizne - Ústav psychológie profesionálneho vývinu a poradenstva Univerzity Komenského a Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie. Osobne zodpovedným organizátorom z československej strany bol univ. doc. PhDr. Jozef Koščo, CSc., riaditeľ Ústavu psychológie profesionálneho vývinu a poradenstva UK.

Výbor porady expertov bol zostavený takto:

predseda: PhDr. Ivan Šípoš, CSc. /ČSSR/

podpredseda: pani Louisa Kuenen Janssens /Holandsko/

referent: prof. Henri Janne / Belgicko/.

Ako experti sa porady zúčastnili: prof. Carl-Gustaf Andren /Univerzita v Lund, Švédsko/, prof. Luigi Bosio /Ministerstvo školstva, Rím, Taliansko/, prof. J. Blaise Dupont /Univerzita v Lausanne/, prof. Dominique Erpicum /Univerzita Montreal, Kanada/, prof. Raymond Jackson /Reading University, Veľká Británia/, prof. Nicolae Jurcau /Ministerstvo školstva Bukurešť, Rumunsko/, prof. Maurice Reuchlin /Národný ústav pre výskum práce a profesionálnu orientáciu, Paríž, Francúzsko/, prof. Ivan Suvorov /Polytechnický inštitút Moskva, ZSSR/, prof. H. Ziolkó /Slobodná univerzita v Berlíne, NSR/.

Okrem expertov sa zúčastnili porady dvaja odborní konzultanti /T. H. Mallan a J. Koščo/ a niekoľko pozorovateľov, zástupcov medzinárodných nevládných organizácií.

Na slávnostnom otvorení porady v Dome pionierov a mládeže K. Gottwalda v Bratislave prehovorili za prítomnosti

mnohých pozvaných zahraničných i československých hostí prof. Trapero-Ballesteró, zástupca generálneho riaditeľa UNESCO, minister školstva SSR prof. Ing. Štefan Chochol, CSc. a prorektor UK prof. dr. Milan Mandák, CSc.

Ako podklad pre odborné rokovanie porady boli vypracované dve štúdie:

Doc. PhDr. J. Koščo, CSc. - PhDr. V. Kováliková, CSc.:

PLACE AND ROLE OF GUIDANCE AND COUNSELLING IN LIFELONG INTEGRATED EDUCATION /str. 150/

Prof. PhDr. M. Reuchlin - M. Bacquet:

LA FORMATION DES PERSONNELS DE L'ORIENTATION SCOLAIRE ET PROFESSIONNELLE /str. 75/.

Okrem toho bola vypracovaná bibliografia L. Okruhli - covou, prom. knih. a kol.;

BIBLIOGRAPHY of literature on educational and vocational guidance and counselling 1965-1969.

Základné kapitoly oboch štúdií vychádzali z výsledkov medzinárodného porovnávacieho prieskumu o súčasnom stave profesionálnej orientácie a poradenstva.

Rokovania prebiehali v anglickom a francúzskom jazyku a prekladali sa i do ruštiny a češtiny.

Predmetom rokovaní jednotlivých dní porady bola popri analýze a bilancii súčasného stavu orientácie a poradenstva diskusia o ich perspektívach v kontexte permanentného vzdelávania.

Funkcia orientácie a poradenstva bola posudzovaná ako nová dimenzia výchovnovzdelávacieho procesu v priebehu individuálnej celoživotnej cesty. Porada poukázala na potrebu vychádzať pri prístupe k problémom orientácie a poradenstva

z aspektu permanentnej celoživotnej orientácie a vzdelávania, ktorý, hoci je zatiaľ len hypotetickým, perspektívnym hľadiskom, vyjadruje bazálny trend v oblasti teórie a praxe výchovy a vzdelávania v kontexte celej civilizačnej dynamiky 20. storočia.

V priebehu rokovaní sa pozitívne prezentovali stanoviská a formulácie vychádzajúce z koncepcií a metód práce konštituujuúcich a profilujuúcich sa v socialistických krajinách. Proces voľby povolania i celý študijnoprofesionálny vývin osobnosti človeka sa realizuje a utvára vo väzbách celej zložitej sociálnej makroštruktúry vytvárajenej množstvom subštruktúr so špecifickými programami /škola, mládežnícke organizácie, odbory, plánovacie inštitúcie, odbory pracovných síl atď./. Vo vnútri makroštruktúrnych väzieb sa vytvára mikroštruktúra orientácie a poradenstva reprezentovaná špecializovanými psychologickými poradenskými službami. Aktivita oboch štruktúr zameraná na človeka je integrovaná ideou dialektickej jednoty osobných a spoločenských tendencií.

Potreba orientácie a poradenstva je natoľko všeobecná, že experti zdôraznili nevyhnutnosť jej konštituovania vo všetkých rozvojových krajinách. Štruktúra aktívnej populácie sa v týchto krajinách rýchlo mení pod vplyvom industrializácie a rastu miest. V industriálne vyspelých krajinách sú tieto zmeny vyvolávané technickým a sociálnym pokrokom.

Špeciálnu pozornosť venovali experti problémom prípravy odborného personálu pre poradenské služby a jednoznačne zamietavo sa postavili k pôsobeniu nekvalifikovaných osôb a jednostrannému používaniu psychometrických metód v oblasti orientácie a poradenstva.

Predmetom viacerých diskusných príspevkov bola problematika odbornej terminológie, značne nejednotnej a sťažujúcej medzinárodnú komunikáciu. Veľkú pozornosť medzi zahraničnými expertami vyvolala bibliografická publikácia kolektívu pracovníkov pod vedením L. Okruhlicovej. Odborníci z kapitalistických krajín dostali takto prvý raz možnosť oboznámiť sa s publikačnou produkciou socialistických krajín na tomto úseku.

Výmeny názorov expertov vyústili v takúto jednomyseľne prijatú definíciu orientácie: "V perspektíve permanentného vzdelávania, rýchlej premeny sociálnych štruktúr a potrieb populácií, zrýchleného vývoja vied a techniky, masového rozvoja prostriedkov informácie a účinného využívania jej zdrojov, orientácia spočíva v usposobovaní jedinca uvedomovať si svoje osobnostné črty a zveľaďovať ich so zreteľom na voľbu štúdia a profesionálnych činností vo všetkých okolnostiach svojej existencie a pri sťažitosti spoločnosti napomáhať jej rozvoju a zveľaďovaniu svojej osobnosti."

Výsledky diskusií porady vyústili k formulácii odporúčaní, ktoré možno zhrnúť nasledovne:

1. Pri vytváraní politiky vzdelávania, koncepcie rozvoja spoločnosti a osobnosti je nevyhnutné považovať profesionálnu orientáciu a poradenstvo za jej novú neoddeliteľnú dimenziu.
2. Ukazuje sa výhodné zjednotiť koordináciu orientácie a poradenstva na rôznych stupňoch, úrovniach a formách, aby sa predišlo divergencii prostriedkov a síl.
3. Výskumné úsilie na poli orientácie a poradenstva musí byť podporované v rámci politiky vedeckého výskumu

každej krajiny dostatkom prostriedkov a koordinované na medzinárodnej úrovni.

4. Hromadné oznamovacie prostriedky by mali poskytovať priestor aj úlohám a cieľom orientácie a poradenstva.

5. Povolanie poradcu - orientátora má byť založené na štúdiu univerzitnej úrovne.

Záverom možno zhrnúť, že porada akcentovala celý rad nových myšlienok súvisiacich s úlohami a perspektívami orientácie a poradenstva v podmienkach vývoja súčasnej civilizácie, čím splnila svoj očakávaný cieľ.

Podarilo sa získať veľké množstvo vedeckých informácií použiteľných pre obohatenie teórie i praxe nášho systému profesionálnej orientácie a poradenstva ako aj celej psychologickej poradenskej starostlivosti o človeka.

Dušan Fabián, prom. ped.
Psychologický ústav FFUK

NOVÍ ČLENOVIA SLOVENSKEJ PSYCHOLOGICKEJ SPOLOČNOSTI

Dňa 1. februára 1971 výbor SPS schválil prijatie týchto nových členov:

Zlatica B a r i c o v á,
zam.: Psychologicko-výchovná poradňa, Ladce
byt : Ladce, č. 398, okr. Pov. Bystrica

Alexander K o v á č, prom. psych.
zam.: OPVP, Ružomberok - Lipt. Mikuláš
byt : Ružomberok, Matrozovova 7

Peter K r b a ť a, prom. psych.
zam.: Doprastav, Bratislava, Drieňova ul.
byt : Bratislava, Sputnikova 4

Anna M i z e r á k o v á,
zam.: ÚEOS, Bratislava, Ružová dolina 27
byt : Brestovec 54, okr. Senica

Igor N o p p
zam.: VUBP, Bratislava, Štefánikova ul.
byt : Bratislava, Prievozská 25

Milan M á l e k /mimor. člen/
zam.: Ministerstvo vnútra SSR, Bratislava,
Martanovičova ul. 1
byt : Bratislava - Kútiky, Púpavova 37

Karol P o l l á k /mimor. člen/
 zam.: poslucháč psychológie
 byt : Bratislava, Čajakova 15

Na základe podanej žiadosti výbor SPS preradil Jú -
 liusa H o m o l u po ukončení vysokoškolského štúdia
 psychológie medzi riadnych členov SPS.

Dňa 19. apríla 1971 výbor SPS schválil prijatie
 týchto nových členov:

Ľudmila B u s t i n o v á
 zam.: Ped. fakulta UK Trnava, Bottova 33
 byt : Bratislava, Nezábudkova 8

Otto G a j d o š í k, prom. psych.
 zam.: ČSVÚP, Bratislava, Bezručova 12
 byt : Bratislava, Riazanská 29

Vladimír H l a v e n k a
 zam.: Psychologický ústav FF UK Bratislava,
 Ul. 29. augusta č. 5
 byt : Bratislava, Lipová 1

PhDr. Renata K l e i n o v á
 zam.: Psychologický ústav FF UK Bratislava,
 Ul. 29. augusta č. 5
 byt : Bratislava, Partizánska 16

Ivan R a p o š
 zam.: Psychologický ústav FF UK Bratislava,
 Ul. 29. augusta č. 5
 byt : Bratislava, Ul. F. Kráľa č. 17

Marta S e e m a n n o v á
 zam.: Psychologický ústav FF UK Bratislava,
 Gondova 2
 byt : -

Jela Š k o d á č k o v á
 zam.: ČSVÚP, odbor psychológie práce,
 Bratislava, Bezručova 12
 byt : -

Oľga V a ň o v á
 zam.: Detský liečebný ústav Sólisko,
 Štrbské Pleso, okr. Poprad
 byt : detto

Dušan F a b i á n /mimor. člen/
 zam.: Psychologický ústav FF UK, Bratislava,
 Ul. 29. augusta č. 5
 byt : -

Marta H a r g a š o v á, prom. ped.
 /mimor. člen/
 zam.: Psychologický ústav FF UK, Bratislava,
 Ul. 29. augusta č. 5
 byt : Bratislava, Ul. Š. Majora 2

Alica Ž í d e k o v á, prom. ped.
 /mimor. člen/
 zam.: Psychologický ústav FF UK, Bratislava,
 Ul. 29. augusta č. 5
 byt : -

Dňa 1. júla 1971 výbor SPS schválil prijatie týchto nových členov:

Katarína J a r i a b k o v á

zam.: PVK, Bratislava, Legionárska 10

byt : Bratislava, Mudroňova 26

Eva L i b e r c o v á

zam.: KPVK, Bratislava, Brnenská 117

byt : Bratislava, Dunajská 47

K 30. septembru 1971 mala Slovenská psychologická spoločnosť 221 členov.